

Dorin Vaculovski

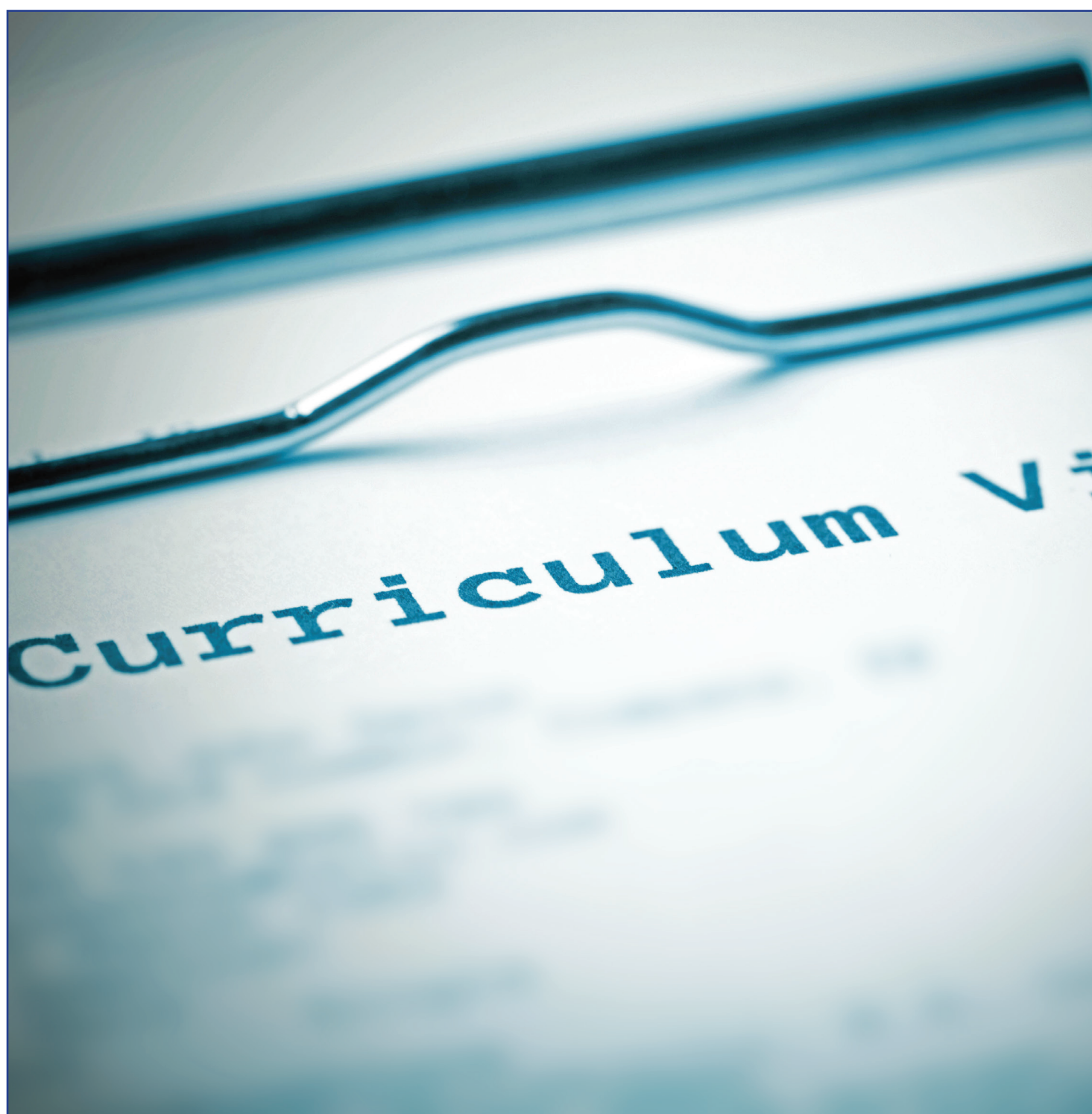
IMPACTUL POLITICILOR DE OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ ASUPRA SITUAȚIEI PIEȚEI MUNCII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Institutul pentru
Dezvoltare și Inițiativă
Sociale (IDIS) „Viitorul”
www.viitorul.org

LABORATORUL
SOCIOMETRIC

2015

www.viitorul.org

LABORATORUL SOCIOMETRIC

2015

IMPACTUL POLITICILOR DE OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ ASUPRA SITUAȚIEI PIEȚEI MUNCII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Dr. conf. Dorin Vaculovski

Acest produs apare cu suportul Hanns Seidel Stiftung.

Opiniile exprimate aparțin autorilor. Nici Administrația IDIS „Viitorul”, și nici Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații. Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați direct Serviciul de Presă și Comunicare Publică al IDIS „Viitorul”. Persoana de contact: Diana Lungu – diana.lungu@viitorul.org.

Adresa de contact:

Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2004, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conțină o referință la seria de Politici Publice și IDIS „Viitorul”.

Introducere

Timp de două decenii și mai mult, de când Republica Moldova a purces pe drumul anevoios și sinuos de constituire a unei economii independente, bazată pe raporturile economice de piață, problema ocupării forței de muncă se află în centrul atenției factorilor de decizie, fiind considerată drept una din cele mai dificile probleme. Or, anume asigurarea unei ocupări productive ar permite cetățenilor republicii să-și asigure resursele necesare pentru un trai decent, iar întreprinderilor și companiilor să-și asigure o dezvoltare durabilă.

Cu toate acestea, pe fundalul declinului economic din anii '90, precum și a proceselor de „redresare aparentă” a situației economice din anii 2000, principalii indicatori ai pieței muncii au înregistrat o descreștere continuă. Creșterea economică din ultimii ani nu a influențat degradarea indicatorilor ocupaționali. Or, piața muncii, fiind o piață derivată, ar trebui să reflecte pe deplin succesele sau insuccesele înregistrate în economia reală a țării. Degradarea situației de pe piața muncii este însoțită și de alte fenomene nefaste, precum răspândirea pronunțată a ocupării informale, erodarea veniturilor reale ale populației, degradarea capitalului uman existent etc., fenomene care pot avea repercusiuni imprevizibile pe termen lung.

Conștientizând importanța problemei ocupării pentru perspectivele dezvoltării țării, autoritățile publice, încă din momentul declarării independenței republicii, depun eforturi pentru a îmbunătăți situația de pe piața muncii, aflată și ea în proces de formare. Astfel, pe parcursul celor două decenii, au fost elaborate și lansate mai multe documente de politici de ocupare: programe de ocupare, strategii, planuri de acțiuni etc., care aveau menirea de a îmbunătăți situația de pe piața muncii și de a ridica

nivelul ocupării. Problema ocupării este prezentă și în principalele strategii sectoriale și naționale de dezvoltare, precum Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (2004-2006), Strategia Națională de Dezvoltare (2008-2011), Strategia „Moldova 2020”, Strategia Națională privind Politicile de Ocupare a Forței de Muncă (2007-2015), Strategia „Satul Moldovenesc” sau în programele de activitate ale guvernelor. Cu toate că eforturile și așteptările autorităților publice au fost extrem de mari, situația de pe piața muncii din Republica Moldova rămâne în continuare critică.

Anume analiza tendințelor contemporane de pe piața muncii din Republica Moldova, precum și a factorilor care a determinat situația critică din domeniul ocupării, reprezintă obiectul de cercetare al studiului dat.

Studiul se axează, în primul rând, pe analiza evoluției principalilor indicatori ai pieței muncii, atât din punct de vedere cantitativ, cât și din punct de vedere structural și calitativ, precum și a măsurilor de politică a ocupării forței de muncă și a impactului lor asupra proceselor de pe piața muncii.

Un loc important în studiu îl ocupă și analiza evoluției salariilor ca principalul factor și semnal determinant care influențează tendințele de formare a ofertei de muncă din Republica Moldova.

În baza analizei și evaluării principalelor măsuri ale politicilor de pe piața muncii promovate în Republica Moldova, în final, studiul formulează anumite concluzii și soluții de ameliorare a situației existente.

1. Funcționalitatea economiei – condiție necesară a funcționalității pieței muncii

Pe parcursul ultimilor ani, economia Republicii Moldova înregistrează vădite semne de ameliorare a situației. Principalii indicatori macroeconomici au semnalat o redresare a evoluției lor. Astfel, atât Produsul Intern Brut, cât și indicatorii producției industriale, producției agricole, a volumului investițiilor în capitalul fix, a volumului vânzărilor cu amănuntul, a volumului serviciilor prestate etc., începând cu anul 2000, înregistrează creșteri

continue, în timp ce, rata inflației, rata șomajului, mărimea deficitului bugetar, precum și alți indicatori macroeconomici ne vorbesc despre o însănătoșire relativă a economiei republicii. Același lucru se poate spune și despre evoluțiile din domeniile sociale. Indicatorii sociali precum nivelul veniturilor, al salariilor, și al pensiilor, evoluția nivelului sărăciei etc., confirmă aceste tendințe pozitive (tabelul 1).

Tabelul 1. *Principalii indicatori ai dezvoltării economice, anii 2008-2014*

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Produsul intern brut (în prețuri curente), mil. lei	62922	60430	71885	82349	87847	100312	111501
în % față de anul precedent (în prețuri comparabile)	107,8	94,0	107,1	106,8	99,2	108,9	104,6
Volumul producției industriale, mil. lei	29988,4	22643,9	28140,1	34194,4	35975,0	39024,3	43548,0
în % față de anul precedent	101,5	78,9	109,3	109,5	96,9	108,5	107,3
Producția agricolă, mil. lei	16503	13300	19873	22619	20263	23814	27071
în % față de anul precedent	132,1	90,4	107,9	105,0	77,6	117,5	108,2
Investiții în active materiale pe termen lung din contul tuturor surselor de finanțare, mil. lei	18224,8	11123,6	13804,8	16337,9	16456,5	18635	20352,5
în % față de anul precedent	102,3	66,5	122,6	111,8	95,9	113,2	101,8
Cifra de afaceri la întreprinderile cu activitate principală de comerț cu amănuntul, mil. lei	x	x	x	31406,1	32534,7	39368,2	42320,8
în % față de anul precedent	x	x	x	115,7	99,5 ⁵	106,5	107,5
Export, mil. dolari SUA	1591,1	1283,0	1541,5	2216,8	2161,8	2428,3	2339,5
în % față de anul precedent	118,7	80,6	120,1	143,8	97,5	112,3	96,3
Import, mil. dolari SUA	4898,8	3278,3	3855,3	5191,3	5213,1	5492,2	5317,0
în % față de anul precedent	132,8	66,9	117,6	134,7	100,4	105,3	96,8
Deficitul balanței comerciale, mil. dolari SUA	-3307,7	-1995,3	-2313,8	-2974,5	-3051,3	-3064,0	-2977,5
în % față de anul precedent	140,8	60,3	116,0	128,6	102,6	100,4	97,2
Rata șomajului conform BIM %	4,0	6,4	7,4	5,1	5,6	5,1	3,9
Indicele prețurilor de consum	112,7	100,0	107,4	107,6	104,6	104,6	104,7

Sursa: BNS

Totodată, analizând evoluțiile de pe piața muncii din Republica Moldova din ultimii ani, se observă o reducere continuă a principalilor indicatori ocupaționali. Ancheta

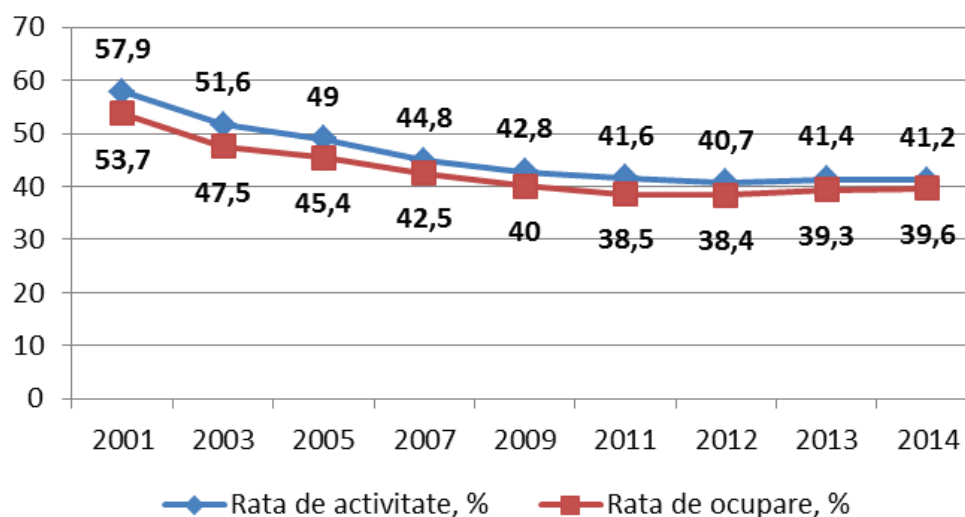
Forței de Muncă, realizată de Biroul Național de Statistică atestă o reducere, atât a numărului populației economic activă, cât și a celei ocupate. Astfel, din 2001 până în 2014,

numărul populației economic activă s-a redus de la 1616 mii persoane până la 1232,4 mii persoane, iar numărul populației ocupate și al salariaților s-a redus, respectiv, de la 1498 mii și 899 mii persoane până la 1184,9 mii și 797,4 mii persoane. Comparativ cu anul 2013, populația economic activă s-a redus cu 0,3% (- 3,5 mii), pe când populația

ocupată a crescut nesemnificativ cu 12 mii persoane, din care ponderea salariaților a constituit 67,3%.

S-au redus și ratele de activitate și de ocupare, respectiv, de la 57,9% și 53,7% în anul 2001 până la 41,2% și 39,6% în 2014. (graficul 1.).

Graficul 1. Evoluția ratelor de activitate și de ocupare, 2001-2014, %

Sursa: BNS

La prima vedere, succesele înregistrate de economia republicii indică asupra unui început de modernizare a sistemului economic. Dar, această modernizare generează și costuri sociale foarte înalte, producându-se nu prin realocarea forței de muncă din sectoarele neperformante spre sectoarele performante, ci prin eliminarea forței de muncă din categoria economic activă, determinată, în primul rând, de intențiile agenților economici autohtoni de a optimiza locurile de muncă din cadrul întreprinderilor sub pretextul creșterii competitivității și minimizării cheltuielilor. Prin astfel de acțiuni se reduce excesul de ofertă de muncă, fenomen caracteristic Republicii Moldova care persistă de mai mulți ani. Anume acest fapt conduce la evoluția negativă a principalilor indicatori ocupaționali. Consecința practică a unei asemenea „modernizări” reprezintă numărul mare de moldoveni forțați de climatul economic nefast din țară să plece peste hotare.

În același timp, odată cu descreșterea populației economic activă, tendința de creștere a populației inactive, în special, a celei aptă de muncă, se menține stabilă pe parcursul ultimilor ani. Ancheta Forței de Muncă arată că populația

inactivă în vârstă de 15 ani și peste, în anul 2014, a constituit 1756,1 mii persoane, sau 58,8% din totalul populației de aceeași categorie de vârstă, fiind cu 5,0 mii persoane mai mare față de 2013 (0,2 p.p.). Trebuie menționat faptul că majoritatea persoanelor inactive sunt fie persoane în etate, pensionare - 607,8 mii persoane, fie persoane aflate în proces de formare profesională - 287,9 mii persoane, fie persoane casnice - 189,4 mii persoane.

În rândul persoanelor inactive pot fi evidențiate și alte categorii, precum cele ce nu reușesc să se angajeze - 13,8 mii - în descreștere față de anul precedent (19,3 mii în 2013) sau persoane plecate în alte țări la muncă sau în căutare de lucru - 341,9 mii persoane (332,5 mii în 2013), constituind cel mai mare număr al populației inactive în vârstă aptă de muncă, cu excepția pensionarilor.

Reducerea continuă a indicatorilor ocupaționali din republică trebuie privită drept un semnal convingător privind vulnerabilitatea economiei naționale, precum și a securității sociale. Astfel, rata de ocupare din Republica Moldova, comparativ cu cea din statele membre ale UE

este cu mult mai mică – 39,6% comparativ cu circa 65%, ceea ce arată că atât funcționalitatea pieței muncii, cât și calitatea creșterii economice din ultimii ani, este inefficientă, deoarece acestea nu pot asigura rezolvarea problemelor majore ale societății moldovenești, și anume: un loc de muncă care ar asigura un trai decent, siguranța în ziua de mâine, protecție socială în caz de incapacitate de muncă, acces la servicii sociale calitative etc., probleme care pot compromite dezvoltarea durabilă a țării.

Creșterea populației inactive condiționează o creștere a raportului de dependență economică și, prin consecință, poate genera probleme serioase sistemului de protecție

socială a populației republicii. În anul 2014 raportul de dependență economică, exprimat prin numărul persoanelor neocupate (inactive sau în șomaj) ce revin la 1000 persoane ocupate a fost de 2373‰.

Impactul acestei „presiuni demografice și economice” nu se lasă așteptat. Deficitele cronice cu care se confruntă bugetul sistemului de asigurări sociale din republică reprezintă un argument convingător. Evident, în situația dată, sistemul de asigurări sociale necesită reforme radicale. Totodată, trebuie menționat faptul că aceste reforme nu vor avea succes în situația în care problemele de pe piața muncii nu vor fi depășite.

2. Evoluții structurale pe piața muncii din Republica Moldova

Reformele economice și structurale, determinate de procesul lung și anevoios de tranziție la economia de piață, au avut implicații deosebite asupra evoluției proceselor de pe piața muncii. Pe fundalul reducerii indicatorilor ocupaționali, se observă și anumite fluctuații în ceea ce privește structura ocupațională din republică atât în funcție de sex, vârstă, mediu de reședință, cât și în funcție de formele de proprietate ale unităților economice în care sunt angajate persoanele ocupate, în funcție de domeniul de activitate, statutul ocupațional etc.

Analiza distribuției populației ocupate, în funcție de sex, nu arată disparități. Atât structura ocupării, cât și cea a participării pe piața muncii, indică o distribuție aproape uniformă. Distribuția pe sexe a populației economic activă și ocupată se prezintă astfel: 50,8% bărbați și 49,2% femei pentru populația economic activă și, respectiv, 50,4% bărbați și 49,6% femei pentru populația ocupată. În ceea ce privește ratele de activitate și de ocupare, se observă o prevalență a ocupării masculine comparativ cu cea feminină. Astfel, ratele de activitate și de ocupare masculină au înregistrat valori mai înalte - 44,1% și 42,1% comparativ cu ratele de activitate și ocupare feminină - 38,6% și 37,4%.

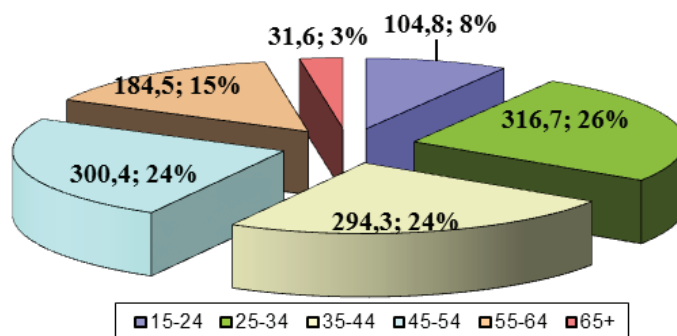
Pentru economiile de piață, o rată de activitate și de ocupare feminină, mai joasă decât cea masculină (cu excepția grupei de vârstă 15-24 de ani) este un lucru firesc. Acest fapt este determinat de funcțiile reproductive pe care femeile le îndeplinesc între vârstele 25-40 de ani. Nivelul înalt al ocupării feminine din Republica Moldova este o trăsătură moștenită din perioada socialistă în perioada în care problema egalității de gen, fiind interpretată, într-o oarecare măsură eronat, determina ca femeile, de rând cu bărbații, să presteze aceleași servicii de muncă. Pe de altă parte, și abordările contemporane ale politicii egalității de gen își spun cuvântul în procesul de egalizare a ratelor de ocupare dintre bărbați și femei. Totodată, o abordare prea simplistă a problemei în cauză provoacă și anumite tensiuni care pot conduce la unele consecințe sociale imprevizibile. Or, în condițiile de dezechilibru economic, când veniturile salariale ale populației sunt insuficiente pentru asigurarea unui trai decent, femeile sunt impuse să activeze la diferite munci, de regulă, rău plătite, lăsând pe planul doi funcțiile lor de reproducere, de educație, de menaj, ceea ce se răsfrânge extrem de negativ asupra evoluțiilor social-demografice.

Cât privește distribuția populației economic activă și ocupată, în funcție de mediul de reședință, aici se observă anumite disparități determinate, în principal, de ponderea mai mare a populației rurale comparativ cu cea urbană din Republica Moldova: 54,0% și 46,0% pentru populația economic activă și, respectiv, 54,6% și 45,4% pentru populația ocupată. Ratele de activitate și ocupare din mediul rural au fost mult mai mici, comparativ cu cele din mediul urban, constituind, respectiv 39,1% și 38,0% comparativ cu 44,1% și 41,8%. Acest fapt este determinat, în primul rând, de oportunitățile mult mai mici de angajare în localitățile rurale comparativ cu cele urbane.

Modificările structurale ale ocupării în funcție de mediu, sunt legate, în mare parte, de procesul de „depopulare” a localităților rurale. Lipsa oportunităților de angajare, precum și atractivitatea scăzută a locurilor de muncă disponibile din localitățile rurale, impune populația economic activă din mediul rural să aleagă între două oportunități: fie acceptă o muncă care aduce un venit modest, realizată în condiții nefavorabile de muncă și sub riscul sporit al îmbolnăvirii, fie emigrează în mediul urban sau în afara țării pentru a găsi un loc de muncă mai atractiv și mai bine plătit.

Depopularea localităților rurale este determinată și de faptul că majoritatea tinerilor plecați la studii în localitățile urbane nu se mai întorc după absolvirea studiilor în satul de baștină pentru a-și continua activitatea de muncă. Un factor al neatractivității localităților rurale îl reprezintă și spectrul îngust al ocupațiilor și meseriilor solicitate în mediul rural. Prin urmare, o mare parte a populației tinere care-și face studiile în orașe nu doresc să se întoarcă în satul de baștină deoarece nu-și pot găsi un loc de muncă pe specialitatea sau meseria obținută. În caz contrar, studiile lor s-ar transforma într-o investiție nejustificată. O altă cauză este și infrastructura socială degradată și subdezvoltată din mediul rural, care inevitabil, determină pentru populația rurală, o calitate a vieții net inferioară celei din mediul urban. Modificări semnificative se observă în structura populației ocupată, în funcție de vârstă. Distribuția populației, ocupată în funcție de vârstă, indică un proces durabil de îmbătrânire a potențialului uman din republică. Astfel, pe fundalul reducerii numărului populației ocupată, se observă o reducere constantă a ponderii populației tinere în totalul populației ocupate. Conform datelor Anchetei Forței de Muncă, ponderea populației ocupată, în vârstă de 15-24 de ani în 2014 a constituit doar 8%, iar cea a populației ocupată, în vârstă de 25-34 de ani, 26% (graficul 2).

Graficul 2. *Repartizarea populației ocupată pe grupe de vârstă, %, mii persoane, 2014*

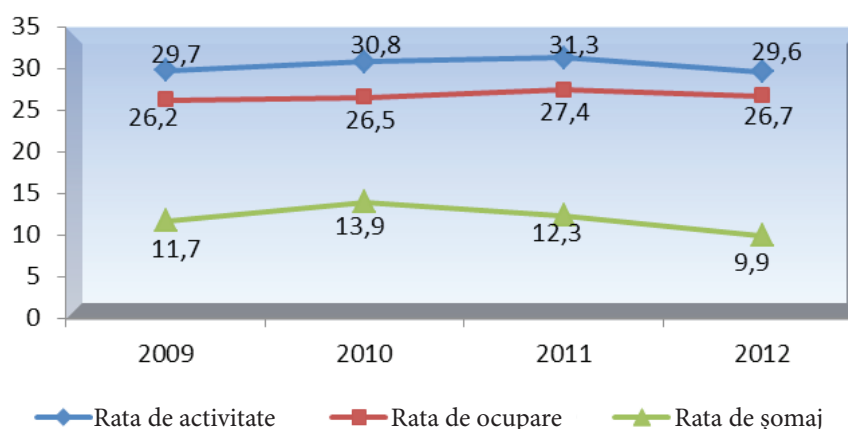

Sursa: BNS

De regulă, tinerii sunt mai puțin prezenți pe piața muncii, deoarece o mare parte din ei sunt încadrați în sistemul de învățământ. Pe de altă parte, ponderea mică a tinerilor în totalul populației ocupate este determinată și de dificultățile cu care se confruntă tinerii în procesul de angajare, înregistrând și cel mai înalt nivel al șomajului. Pe de altă parte, tinerii ocupați, în mare parte, activează în sectorul informal al economiei, dar, cu o remunerare mai sporită.

Conform datelor Anchetei forței de muncă, în anul 2012, din numărul total de 279,7 mii tineri în vârstă de 15-29 ani, activi din punct de vedere economic, 252,0 mii persoane au fost tineri ocupați. Rata de ocupare a tinerilor în anul 2012 a fost de 26,7%, și s-a diminuat nesemnificativ comparativ cu anul precedent (27,4%). Rata de activitate în categoria de vârstă 15-29 ani a atins valoarea de 29,6%, micșorându-se cu 1,7 p.p. față de anul 2011 (figura 3).

Figura 3. *Evoluția anuală (2009-2012) a ratelor de activitate, ocupare și șomaj în categoria de vârstă 15-29 ani*

Sursa: *Raportul social anual 2013*

Tot în această perioadă, în rândul tinerilor de 15-29 ani au fost înregistrați 27,7 mii șomeri, ceea ce constituie 40,9% din numărul total de șomeri estimat de către Biroul Național de Statistică. Rata șomajului în rândul tinerilor în vârstă cuprinsă între 15-29 ani a constituit 9,9%.

Categoria persoanele de vârstă a treia, din cadrul potențialului uman (lucrătorii în vârstă de peste 50 de ani), în ultimii ani înregistrează creșteri. Iar încercările persoanelor tinere, în special cele cu studii medii profesionale, de a se angaja la întreprinderile date, de regulă, sunt, fără rezultat din mai multe considerente, și anume: patronii nu sunt dispuși să angajeze persoane fără experiență în domeniu, persoanele tinere nu acceptă salariile propuse de către întreprinderile respective, iar persoanele de vârstă pensionară nu se grăbesc să se pensioneze oferind locul lor de muncă tinerilor.

Cu toate acestea, schimbările tehnologice, organizatorice și structurale care au loc în cadrul întreprinderilor, conduc la dispariția unor posturi de muncă considerate depășite și la apariția unor locuri de muncă noi, cu calificări și abilități noi. De obicei, astfel de persoane sunt puse în situația de a accepta un alt loc de muncă cu responsabilități și competențe mai inferioare care nu necesită calificări suplimentare, doar pentru a-și putea continua activitatea profesională sau sunt nevoite să părăsească întreprinderea din cauza incompetenței profesionale. De regulă, ele acceptă aceste condiții dezavantajoase pentru a nu fi disponibilizate. Anume din acest considerent, rata șomajului pentru această categorie ocupațională este mult mai redusă decât media pe

republică și, totodată, durata șomajului pentru ei este cea mai mare.

În funcție de domeniul de activitate, persoanele în vârstă de peste 50 de ani activează, în cea mai mare parte, în administrația publică, învățământ, sănătate și asistență socială, domenii în care nivelul salariilor este mult mai inferior decât în alte domenii de activitate și, din acest considerent, locurile ocupate de aceste persoane nu sunt atractive pentru alte grupuri ocupaționale. O altă explicație a acestui fapt constă în siguranța locului de muncă care este caracteristică mai mult pentru persoanele de vârstă mai înaintată care acceptă un loc de muncă cu un salariu mai mic, dar sigur. Poate fi menționat și faptul că ponderea mare a persoanelor în cauză, în totalul populației ocupate, se datorează și numărului relativ mare al persoanelor cu vârsta peste 60 ani din administrația publică, învățământ, sănătate și asistență socială care, aflându-se deja la pensie, continuă să activeze datorită insuficienței de specialiști în domeniile date, mai ales în mediul rural. De asemenea, trebuie menționată și ponderea destul de înaltă a persoanelor cu vârsta peste 50 de ani antrenate în agricultură (52,2% din totalul populației ocupate în agricultură în 2014). Aceasta demonstrează faptul că pentru persoanele cu vârsta trecută de 50 de ani, agricultura rămâne o soluție sigură pentru ca aceste persoane să aibă o anumită ocupație. Lipsa locurilor de muncă în alte domenii de activitate, reticența agenților economici de a angaja persoane cu vârstă înaintată, obligă indirect această categorie de persoane de a presta anumite munci agricole în schimbul unui anumit venit. Or, salariile

practicate în agricultură sunt cele mai mici comparativ cu salariile aplicate în celelalte sectoare ale economiei naționale.

De fapt, procesul de îmbătrânire a potențialului uman este, în mare măsură, determinat și de îmbătrânirea demografică accelerată cu care se confruntă, la moment, Republica Moldova. Într-adevăr, pe fundalul descreșterii

numărului populației totale, procesele demografice și cele migraționiste din republică au condus la o modificare esențială a structurii pe vârste, atât în mediul urban, cât și în mediul rural. Se observă o creștere durabilă a ponderii persoanelor în vârstă de 65 de ani și peste, pe fundalul reducerii ponderii persoanelor în vârstă de până la 14 ani (tabelul 2).

Tabelul 2. *Populația stabilă pe grupe de vârstă, la 1 ianuarie, %*

Pe grupe de vârstă, ani:				
	2012	2013	2014	2015
0-14	16,2	16,1	16,0	16,0
15-64	73,9	74,0	74,0	73,7
65+	9,9	9,9	10,0	10,3

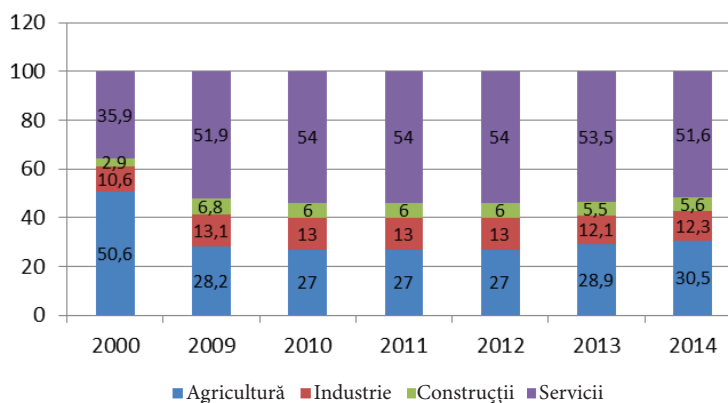
Sursa: Biroul Național de Statistică. Anuarul Statistic al Republicii Moldova 2015.

Astfel, situația demografică din Republica Moldova poate fi considerată critică, răsfângându-se asupra evoluțiilor negative ale potențialului uman disponibil, precum și asupra evoluției proceselor de pe piața muncii, diminuând astfel șansele unei dezvoltări durabile a țării.

Analizând distribuția forței de muncă ocupată, pe sectoare de activitate, până în anul 2003, aproape o jumătate din populația ocupată activa în sectorul agrar. Totodată, pe parcursul următorilor ani, ponderea acestora s-a micșorat esențial, majorându-se, în același timp, ponderea populației ocupate în sfera serviciilor. În anul 2014, ponderea

populației ocupate în agricultură a constituit circa 30,5%, fiind în creștere moderată față de anul precedent (28,9%), pe când ponderea celor ocupați în sfera serviciilor a constituit circa 51,6%, mai mică comparativ cu anul precedent (53,5%). Astfel, se observă o reducere nesemnificativă a ponderii populației ocupate în ramurile care nu pot asigura o productivitate a muncii ridicată și, prin urmare, o creștere a veniturilor salariale. Cu toate acestea, descreșterea numărului celor ocupați în ramurile neproductive nu presupune și o creștere semnificativă a productivității în acestea (graficul 4).

Graficul 4. *Distribuția populației ocupate pe domenii de activitate %*

Sursa: BNS

Ponderea populației ocupate în agricultură, în Republica Moldova, depășește cu mult ponderea populației ocupate în agricultură din țările europene. Spre exemplu, în Belgia acest indicator a constituit doar 2,5% din ansamblul populației ocupate, în Danemarca – 4,4%, în Franța – 4,7%, în Germania – 3,2%, în Olanda – 3,6%, în Portugalia – 11,6%, în Grecia – 20,4%¹.

Totodată, în aceeași perioadă de referință, ponderea populației ocupate în industrie se află într-o ușoară creștere, de la 10,62% în anul 2000, până la 12,3% în anul 2014. Republica Moldova, după acest indicator se află cu mult în urmă, în comparație cu majoritatea țărilor europene. Astfel, ponderea populației ocupate în industrie a constituit, respectiv, 21,0% în Belgia, 20,8% în Danemarca, 20,0% în Franța, 26,5% în Germania, 16,6% în Olanda, 24,55% în Portugalia și 16,6% în Grecia.

A crescut și ponderea populației ocupate în construcții, respectiv, de la 2,91% în anul 2000 până la circa 5,6% în anul 2014. Comparativ cu alte țări europene, acest indicator înregistrează cel mai mic nivel. În Belgia, populația ocupată în construcții a constituit 6,5% din totalul populației ocupate, în Danemarca, respectiv, 6,2%, în Franța – 6,5%, în Germania – 9,4%, în Olanda – 5,9%, în Portugalia – 8,2% și în Grecia – 6,6%.

Cu toate că economia națională a Republicii Moldova a înregistrat schimbări structurale pozitive în structura populației ocupate, precum și structura PIB-ului în funcție de contribuția ramurii în crearea valorii adăugate (ponderea populației ocupate în agricultură, precum și ponderea

producției agricole în PIB sunt în descreștere în favoarea altor ramuri și domenii de activitate mai productive), acestea nu sunt suficiente pentru constituirea unei economii funcționale și competitive în Republica Moldova, capabile să concureze cu economiile altor țări. Nivelul populației ocupate în agricultură se află încă la un nivel destul de înalt. De aceea, se impun ample măsuri de reajustare structurală a economiei Republicii Moldova care ar atrage și reorienta populația ocupată din agricultură spre celelalte ramuri ale economiei naționale producătoare de bunuri și servicii.

În ceea ce privește distribuția populației ocupate în funcție de statutul ocupațional, se poate constata că salariații constituie doar 797,6 mii persoane sau 67,3% din totalul populației ocupate. Totodată, destul de mare este și numărul persoanelor care muncesc pe cont propriu – 350,3 mii persoane sau 29,6%. În ceea ce privește numărul angajatorilor acesta este, deocamdată, modest – 8,5 sau 0,7%, ceea ce indică faptul că consolidarea raporturilor de piață în republică decurge destul de anevoios (tabelul 3).

Unul din factorii decisivi care determină structura ocupațională este salariul mediu lunar, or, anume nivelul salariului, influențează, în cea mai mare măsură, atractivitatea locurilor de muncă. Analizând evoluția salariului mediu lunar în funcție de domeniul de activitate, se observă o legătură strânsă între creșterea nivelului ocupării și a nivelului salariului pentru domeniul de activitate dat. Astfel, în afară de angajații din agricultură, un salariu mediu lunar inferior salariului mediu lunar pe economie îl au angajații din învățământ, sănătate și asistență socială.

Tabelul 3. *Populația ocupată în câmpul muncii în funcție de grupa de vârstă, sex și statut, în 2014*

	Total pe grupe de vârstă	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
Total	1184,9	94,5	302,0	282,6	292,6	181,5	31,6
Salariați	797,6	65,5	226,4	187,7	193,3	113,6	11,0
Angajatori	8,5	0	2,7	3,7	0	0	5,7
Persoane care muncesc pe cont propriu	350,3	22,8	69,3	87,1	90,9	61,3	19,0
Lucrători familiari neremunerați	28,5	6,2	5,7	5,1	4,7	5,1	1,6

Sursa: Biroul Național de Statistică

¹ Ion Dona „Economie rurală”, Editura Economica, B., 2000.

3. Șomajul - este oare o problemă majoră pentru Republica Moldova?

În condițiile unei economii de piață modernă, șomajul poate fi considerat drept unul din indicatorii principali ai funcționalității pieței muncii. Totodată, reieșind din faptul că piața muncii reprezintă un subsistem principal al economiei naționale, iar funcționarea acesteia este strâns legată de procesele ce se desfășoară și pe alte piețe, precum piețele bunurilor și serviciilor, piețele de capital, piața monetară etc., șomajul reprezintă unul din indicatorii macroeconomici-cheie. Șomajul este și un indice al instabilității macroeconomice care reflectă faza ciclică de dezvoltare a economiei, precum și un indice specific de evaluare a politicilor economice promovate în stat, a ideologiei și moralei societății. O influență deosebită asupra dimensiunilor șomajului, precum și asupra formelor lui de manifestare o au particularitățile locale și naționale ale economiei țării.

Rata șomajului poate fi considerată și un indicator al dezvoltării sociale, or piața muncii conține și o componentă socială destul de importantă. Șomajul poate fi considerat și o cauză principală a sărăciei. Într-adevăr, persoanele care nu sunt încadrate în câmpul muncii au un venit mai mic, ocazional și, prin urmare, sunt supuse unui risc mai mare de sărăcie.

Șomajul este un fenomen firesc al economiei de piață. Iar scopul politicilor anti-șomaj constă nu în eradicarea lui definitivă, ci mai degrabă în gestionarea lui, adică menținerea unui nivel al șomajului acceptabil pentru asigurarea echilibrului economic și social, precum și evitarea formelor nedorite de șomaj.

În anul 2014, nivelul șomajului calculat conform standardelor BIM a atins cifra de 47,5 mii persoane, cu 15,6 mii mai mic față de anul precedent, din care 60,8% erau bărbați, iar 39,2%, respectiv femei. 61,9% din șomeri sunt concentrați în mediul urban, pe când 28,9% în mediul rural.

Și rata șomajului înregistrează o tendință de scădere, cifrându-se în 2014 la nivelul de 3,9% (5,1% în 2013). Cu

toate că au fost înregistrate anumite disparități între ratele șomajului la bărbați și femei, sau pe medii de reședință, nivelul lor oricum este destul de modest. Astfel, rata șomajului la bărbați a fost de 4,6%, pe când la femei de 3,1%. Totodată, rata șomajului în mediul urban a fost de 5,2% față de 2,7% în mediul rural.

Un nivel mai semnificativ al ratei șomajului se observă la populația tânără – 9,8% în 2014, fapt ce accentuează încă o dată vulnerabilitatea acestui grup ocupațional pe piața muncii.

În condițiile Republicii Moldova, cele mai oportune direcții de intervenție a statului pentru soluționarea problemei șomajului tineretului, ar fi creșterea calității potențialului uman, perfecționarea și reconversiunea profesională, facilitarea procesului de creare a unor noi locuri de muncă durabile și integrarea tinerilor pe piața muncii, facilitarea lansării tinerilor în afaceri, facilitarea accesului la credite preferențiale și alte pârghii de susținere a angajării și auto-angajării.

Autoritățile publice din Republica Moldova conștientizează această problemă și acordă șomajului tineretului o atenție mai deosebită.

Analizând aspectele de influență a nivelului de instruire asupra șomajului, se observă că cele mai afectate de șomaj sunt persoanele cu studii superioare – 11,7 mii sau 24,6% din totalul șomerilor în 2014. Însă, șomajul persoanelor cu studii superioare este, de regulă, de scurtă durată (sub 3 luni). Majoritatea șomerilor cu studii superioare sunt concentrați în grupa de vârstă 25-34 ani.

Nivelul șomajului este determinat și de experiența de muncă a persoanelor. Datele statistice arată că sunt afectate de șomaj, într-o măsură mai mare, persoanele cu experiență de muncă. Astfel, în 2014 din cei 47,5 mii șomeri 35,8 mii persoane sau 75,4% sunt șomeri cu experiență de muncă.

Aceleași tendințe se observă pentru ambele sexe. Cu toate acestea, bărbații șomeri cu experiență sunt afectați de șomaj într-o măsură mai mare decât femeile șomere cu

experiență de muncă – 22,8 mii persoane sau 78,9% din totalul bărbaților șomeri comparativ cu 13,0 mii persoane sau 69,9% din totalul femeilor șomere (Tabelul 4.).

Tabelul 4. *Șomeri BIM pe grupe de vârstă, după experiența de muncă, sexe, 2014, mii persoane*

Sexe, experiența de muncă	Total	Grupe de vârstă			
		15-24 ani	25-34 ani	35-49 ani	50 ani și peste
Total	47,5	10,3	14,7	15,9	6,7
Șomeri cu experiență de muncă	35,8	4,0	10,5	14,8	6,5
Șomeri fără experiență de muncă	11,7	6,3	4,2	0	0
Bărbați	28,9	6,1	8,0	10,0	4,8
Șomeri cu experiență de muncă	22,8	2,5	6,1	9,4	4,7
Șomeri fără experiență de muncă	6,1	3,5	1,9	0	0
Femei	18,6	4,2	6,7	5,9	1,9
Șomeri cu experiență de muncă	13,0	0	4,3	5,4	1,8
Șomeri fără experiență de muncă	5,6	2,7	2,3	0	0
Urban	29,4	4,9	9,0	11,1	4,5
Șomeri cu experiență de muncă	23,7	2,0	6,6	10,7	4,4
Șomeri fără experiență de muncă	5,7	2,9	2,3	0	0
Rural	18,1	5,4	5,7	4,8	2,2
Șomeri cu experiență de muncă	12,1	2,0	3,8	4,1	2,2
Șomeri fără experiență de muncă	6,0	3,4	1,9	0	0

Sursa: Biroul Național de Statistică

Aceasta se întâmplă din cauza că persoanele cu experiență de muncă sunt în căutare de locuri de muncă mai atractive și mai bine remunerate pe care, deocamdată, economia republicii nu le oferă. Pe de altă parte, persoanele fără experiență de muncă, în special, cele tinere nu se prea grăbesc să intre pe piața muncii completând astfel rândurile populației inactive.

Analiza aspectului privind durata șomajului, denotă că, în 2014, cea mai răspândită durată a șomajului a fost cea de sub 3 luni – 16,3 mii persoane sau 34,3% din totalul șomerilor. Totodată, alte 4,8 mii persoane sau 10,1% s-au aflat în șomaj timp de mai mult de 24 de luni, dintre care 3,1 mii sunt bărbați. Este semnificativ faptul că majoritatea șomerilor de lungă durată au experiență de muncă.

Șomajul de lungă durată (mai mult de 24 luni) e unul din indicatorii de bază ai dezvoltării sociale care reflectă, în mod special, funcționalitatea pieței muncii. Răspândirea șomajului de scurtă durată, în mediul rural, poate fi explicată prin caracterul sezonier al muncilor practicate

de lucrători. Astfel, în lunile de vară și toamnă șomajul în mediul rural devine destul de mic.

O discrepanță semnificativă se observă între durata șomajului în mediul rural și cel urban, în defavoarea celui urban, cu un nivel și o durată mai înaltă decât în mediul rural. Astfel, în 2014, persoanele șomere din mediul urban, pentru o perioadă mai mare de 24 luni, constituiau 3,6 mii persoane (12,2%), pe când în mediul rural, Ancheta Forței de Muncă a declarat nul nivelul acestora.

Și șomajul înregistrat indică valori modeste. Astfel, numărul șomerilor aflați în evidență la Agențiile Teritoriale pentru Ocuparea Forței de muncă, a fost de 21 mii persoane, în timp ce numărul locurilor vacante aflate în gestiunea acestor instituții a fost de circa 8 mii.

Prin urmare, se poate constata că în Republica Moldova, problema șomajului nu se încadrează în caracteristicile definitorii ale acestei categorii economice. Cu toate acestea, se poate spune că nici situația ocupării nu înregistrează

anumite progrese vizibile. Or, nivelul relativ mic al șomajului se completează cu un nivel extrem de mare al populației inactive, fapt care nicidecum nu poate influența pozitiv creșterea ocupării și a funcționalității pieței muncii.

Nivelul mic al șomajului este însoțit, totodată, și de o calitate precară a ocupării care se manifestă atât prin ocuparea informală, cât și printr-un nivel relativ mare al sub-ocupării. Astfel, în sectorul informal al economiei, au activat circa 16,1% din totalul persoanelor ocupate. Totodată, 32,5% populația ocupată a avut un loc de muncă informal. Din numărul persoanelor ocupate informal, salariații au constituit 18,7%, iar 9,0% din totalul salariaților aveau un loc de muncă informal.

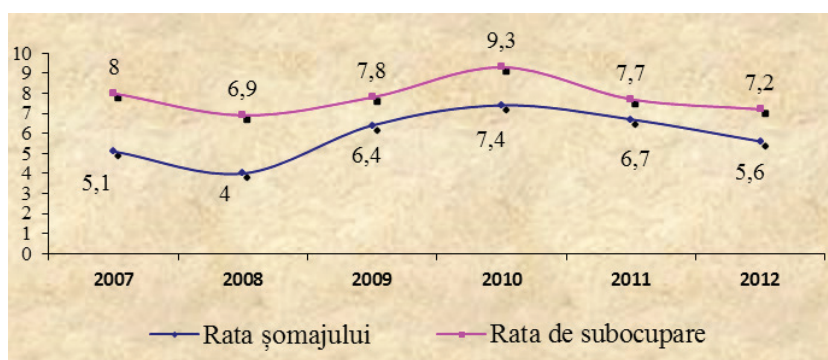
Fiecare al zecelea salariat a declarat că primește fie o parte (1,8% din totalul salariaților), fie salariul în întregime (8,4% din totalul salariaților) ”în plic”. Fenomenul salariului ”în

plic” este mai răspândit în agricultură (48,3%), comerț (15,2%) și construcții (13,5%) .

Ocuparea informală este însoțită și de fenomenul „muncii nedeclarate”². Astfel, munca nedeclarată în rândul salariaților a constituit 8,3%, fiind la nivelul anului precedent (8,2% în 2013). Practica de angajare fără perfectarea contractelor individuale de muncă (în baza unor înțelegeri verbale) este mai răspândită printre bărbați (9,7% din total bărbații ocupați) în comparație cu femeile (7,0% din total femeile ocupate). Cele mai mari ponderi ale salariaților care lucrează doar în baza unei înțelegeri verbale sunt întâlnite în agricultură (47,0%) și comerț (10,7%).

Numărul persoanelor sub-ocupate³ a fost de 80,1 mii, ceea ce reprezintă 6,8% din totalul persoanelor ocupate. Numărul persoanelor din această categorie a scăzut cu 6,9% (cu 5,9 mii) în comparație cu 2013.

Graficul 5. *Evoluția ratelor de șomaj și subocupare în perioada 2007-2012, %*

Sursa: BNS

Menționăm că Ancheta Forței de Muncă a arătat că fiecare a șaptea persoană ocupată (14,7%) ar fi dorit să schimbe situația în raport cu locul actual de muncă pe motiv că nu este satisfăcută de remunerare.

La prima vedere, analizând evoluția șomajului din Republica Moldova, se poate constata faptul că situația

din domeniul ocupării este destul de favorabilă. Și nivelul ocupării informale, precum și cel al sub-ocupării se mențin în limitele unui nivel acceptabil. Totodată, o analiză mai aprofundată arată că din cauza salariilor mici, populația nu este motivată să fie prezentă pe piața muncii, preferând alte tipuri de activități.

² Prin munca nedeclarată se înțelege orice muncă prestată de o persoană fizică pentru și sub autoritatea unui angajator fără a fi respectate prevederile Codului Muncii referitoare la încheierea contractului individual de muncă.

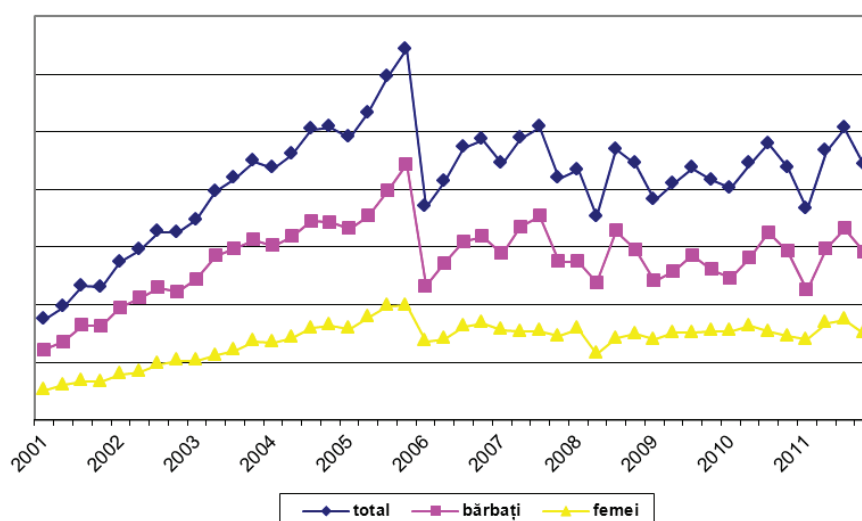
³ Persoanele sub-ocupate, în raport cu timpul de lucru, sunt persoanele ocupate care au lucrat, independent de voința lor, mai puțin de 40 ore și care au dorit și au fost disponibile să lucreze mai multe ore. Subocuparea constituie un aspect determinat de durata obișnuită a programului de lucru și reliefează caracteristici și particularități ale pieței forței de muncă. Acest fenomen este pe larg răspândit în țările tradițional agrare.

4. Tendințe ale migrației internaționale de muncă din Republica Moldova

Pe fundalul descreșterii indicatorilor ocupării forței de muncă din Republica Moldova are loc o creștere semnificativă a populației inactive în vârstă aptă de muncă, în care cea mai mare parte o constituie persoanele plecate peste hotare la muncă sau în căutarea unui loc de muncă. În prezent, migrația internațională de muncă reprezintă unul din cele mai marcante fenomene care caracterizează situația actuală de pe piața muncii din Republica Moldova.

Din 1998, migrația internațională de muncă s-a intensificat, astfel încât, în prezent, peste hotarele republicii se află circa o treime din potențialul uman al țării. Astfel, Ancheta Forței de Muncă a înregistrat pentru anul 2014 un număr de circa 341,9⁴ mii persoane plecate peste hotare în căutarea unui loc de muncă.

Graficul 6. *Evoluția trimestrială a numărului persoanelor plecate peste hotare pe sexe, 2001-2014, mii persoane*

Sursa: Biroul Național de Statistică, Ancheta Forței de Muncă

În analiza migrației internaționale de muncă destul de relevantă este și distribuția acestora în funcție de vârstă, sex și nivel de instruire. Se constată că, de regulă, pleacă persoane tinere. Astfel, în 2014, cele mai multe persoane plecate au fost în vârstă de 25-34 ani (36%) și 35-44 ani (21%).

Deși, pe parcursul perioadei de referință, numărul femeilor migrante este în creștere, în totalul persoanelor migrante predomină bărbații – 64,1% comparativ cu 35,9% în 2014.

În ceea ce privește distribuția persoanelor plecate, în funcție de nivel de instruire, majoritatea au studii medii liceale – 25%, secundar profesionale – 27% și gimnaziale – 25%. Aceasta din cauza că persoanele date mai greu se integrează pe piața muncii din Republica Moldova, găsindu-și mai ușor un loc de muncă în străinătate, deoarece sunt activități necalificate care nu necesită investiții enorme în capitalul uman.

⁴ Ancheta Forței de Muncă www.statistica.md

În același context, trebuie menționat faptul că din mediul rural pleacă peste hotare un număr de persoane mai mare decât din mediul urban, constituind în 2014 - 71,7% din totalul persoanelor plecate, din lipsa oportunităților de angajare în mediul rural.

În căutarea unui loc de muncă, persoanele migrează atât în țările din Vest, cât și în țările din Est. Un factor esențial care facilitează și stimulează migrația de muncă spre regiunile estice, comparativ cu cele vestice este cunoașterea limbii, culturii și tradițiilor locale de către persoanele migrante, lipsa unui regim de vize. Totodată, declararea independenței Republicii Moldova în 1991 și liberalizarea societății au condiționat și deschiderea frontierelor cu țările europene. Facilitarea posibilităților de plecare în țările europene, a condus la diversificarea geografiei migrației de muncă, reorientând tot mai mult vectorul migrației de muncă din Republica Moldova din est spre vest.

Astfel, conform datelor Anchetei Forței de Muncă, din cele 311 mii persoane plecate peste hotare în căutarea unui loc de muncă în 2013, cu toate că majoritatea pleacă în Federația Rusă – circa 191,9 mii persoane, a doua țară de destinație este considerată Italia – 58 mii persoane. Alte țări caracteristice pentru migrația de muncă a cetățenilor moldoveni sunt Grecia - circa 2,5 mii, Turcia - 9,0 mii, Portugalia - 5,1 mii, Ucraina - 6,5 mii persoane (tabelul 5).

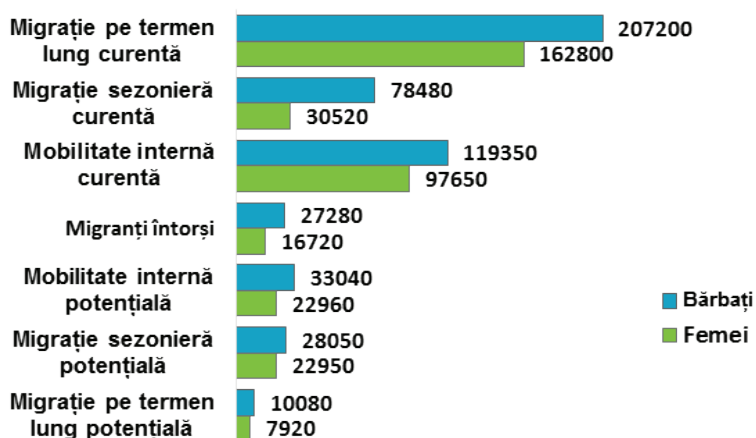
Tabelul 5. *Persoane plecate peste hotare în căutarea unui loc de muncă în funcție de țara de destinație - 2013, mii persoane*

Țări de destinație	Total	Bărbați	Femei
Grecia	1,6	0,6	1
Israel	7,1	1,4	5,7
Italia	50,7	12,2	38,6
Portugalia	4,1	3	1,1
România	3,5	2,6	0,9
Rusia	223,6	170,7	52,8
Turcia	7,5	1,9	5,7
Ucraina	5,4	4,5	0,9
Alte țări	28,9	19,9	9
Total	332,5	216,9	115,6

Sursa: Biroul Național de Statistică, Ancheta Forței de muncă

Alte date privind migrația internațională din Republica Moldova indică aceleași tendințe. Potrivit unui studiu al proiectului „Nexus”⁵ în Republica Moldova, în 2013, în migrație internațională pe termen lung se aflau circa 411 mii persoane sau 12,4% din populația totală, din care 370 000 sunt lucrători migranți. Alte 109 mii persoane sau 3,3% din totalul populației au practicat migrația sezonieră. Totodată, 44 mii persoane migrante sau 1,3% din totalul populației Republicii Moldova s-au reîntors în Moldova din care 54,5% au revenit în perioada 2010-2013 (graficul 7).

Graficul 7. *Estimările cu privire la diversele categorii de migranți actuali, reveniți și potențiali cu scop de muncă*

Sursa: Nicolaas de Zwager, Ruslan Sintov, „Studiu de piață: Inovație în migrația circulară - Migrație și dezvoltare în Moldova”, Chișinău, IASCI 2014, p. 27.

⁵ Nicolaas de Zwager, Ruslan Sintov, „Studiu de piață: Inovație în migrația circulară - Migrație și dezvoltare în Moldova”, Chișinău, IASCI 2014.

Studiul „Nexus” a indicat și aceiași vectori ai migrației internaționale din republică. Potrivit studiului, majoritatea populației migrante din Republica Moldova migrează în Federația Rusă - 56% din lucrătorii migranți (sau 206 mii persoane), și în Italia - 22% (sau 81 mii persoane), iar între 2% și 3% (sau de la 8 până la 10 mii persoane) în fiecare din următoarele țări precum Franța, Turcia și Portugalia. În ceea ce privește migrația sezonieră de muncă, 81% din migranți lucrează în Federația Rusă (sau 88 mii persoane), pe când 7% în Italia (sau 7,7 mii persoane).

Trebuie menționat faptul că amploarea migrației din Republica Moldova este departe de a fi epuizată. Studiul „NEXUS” a arătat că circa 107 mii persoane intenționează să plece peste hotare la muncă sezonieră sau pe termen lung. Acest fapt presupune o creștere potențială a numărului migranților cu circa 22%.

Cu toate că fenomenul migrației de muncă internațională este considerat nou pentru Republica Moldova, această afirmație este corectă doar parțial. În perioada economiei socialiste, Republica Moldova, fiind o republică unională din cadrul Uniunii Sovietice, se caracteriza printr-o migrație internă de muncă destul de intensă. Nivelul înalt al migrației era explicat prin faptul că din cele 15 republici unionale, Republica Moldova avea cea mai mare densitate a populației (circa 130 oameni pe km pătrat), determinată de specificul demografic al acestei regiuni, iar structura economică era preponderent agrară. În consecință, Republica Moldova se caracteriza printr-un exces de ofertă de muncă, care, deseori, era absorbit de „marile șantiere ale construcției socialiste”, prin intermediul serviciilor unionale de plasare în câmpul muncii. Multe din persoanele migrante se angajau în câmpul muncii în afara republicii, în special în regiunile nordice ale fostei Uniuni Sovietice, cu scopul de a obține un salariu mai mare sau de a-și asigura o carieră profesională mai reușită. Migrația de muncă în cadrul Uniunii Sovietice era condiționată și de plecarea tinerilor la studii sau pentru îndeplinirea serviciului militar în Armata Sovietică în afara republicii, dintre care o parte rămâneau cu traiul și cu lucrul în locul unde și-au făcut studiile sau serviciul militar.

Odată cu dezmembrarea URSS, migrația internă a devenit externă, modificându-și totodată intensitatea și motivele. Apariția frontierelor între republici nu a limitat fluxurile

migratorii ale lucrătorilor spre Est. Din contra, ele au devenit mai intense, fiind determinate în special de venituri mai mari și de oportunitățile mai bune de angajare în străinătate, care lipsesc acasă. Dificultățile din primii ani de tranziție, provocările impuse de reformele de ordin administrativ, economic și social, au impulsionat procesele migraționiste, în special migrația economică.

În această perioadă s-a schimbat și tipul migrației. Din permanentă ea a devenit preponderent temporară (de lungă durată) sau sezonieră.

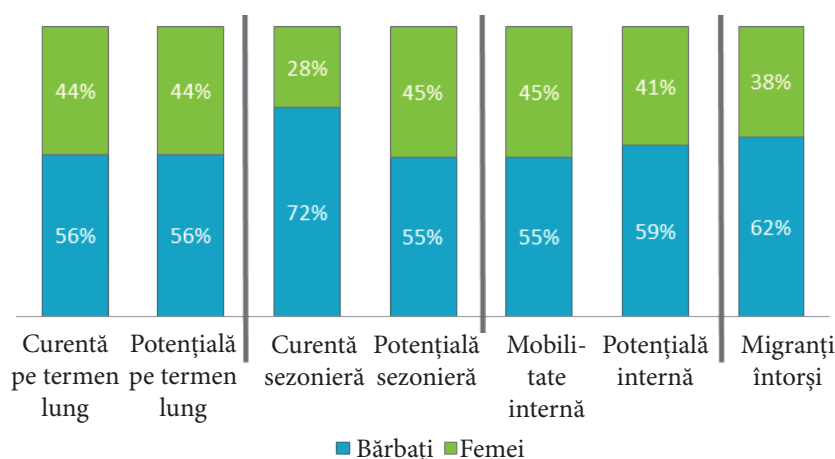
Cu toate că în primii ani de tranziție, Republica Moldova s-a confruntat cu un val pronunțat de emigrare permanentă (de regulă, cetățenii Republicii Moldova emigrau în Israel, Federația Rusă, Ucraina, Canada etc.), cea mai observată formă a migrației, era migrația voluntară temporară, la baza căreia erau motivele economice.

Vorbind despre distribuția migrației din Republica Moldova, în funcție de sex, studiile din domeniu indică o prevalență a migrației masculine față de cea feminină. Totodată, se observă că dacă pentru migrația pe termen lung, atât curentă cât și potențială, această prevalență nu este semnificativă - 56% comparativ cu 44% din totalul persoanelor aflate în migrație, pentru migrația sezonieră curentă această discrepanță este mult mai pronunțată - 28% pentru femei, comparativ cu 72% pentru bărbați. În același timp, studiul indică o creștere a ponderii femeilor pentru migrația sezonieră potențială comparativ cu cea curentă - 45% comparativ cu 28%. (graficul 8).

Prevalența bărbaților migranți asupra femeilor migrante este determinată, în primul rând, de stereotipurile predominante în societatea moldovenească, potrivit cărora bărbaților le revine funcția principală de asigurare a bunăstării gospodăriilor în care ei trăiesc, pe când femeilor, respectiv, funcția de asigurare a muncilor casnice, de educare și îngrijire a copiilor etc., adică de acele activități care, deocamdată, nu sunt considerate drept munci aducătoare de valoare. Cu toate că femeile, în marea lor majoritate, sunt prezente pe piața muncii, acest fapt nu le scutește de responsabilitatea lor față de muncile casnice.

Pe de altă parte, reieșind din specificul ocupării și tradițiilor culturale, populația republicii are un caracter sedentar, iar

Graficul 8. *Tendențe ale migrației din Republica Moldova în funcție de sex, 2013, %*

Sursa: Nicolaas de Zwager, Ruslan Sintov, „Studiu de piață: Inovație în migrația circulară - Migrație și dezvoltare în Moldova”, Chișinău, IASCI 2014.

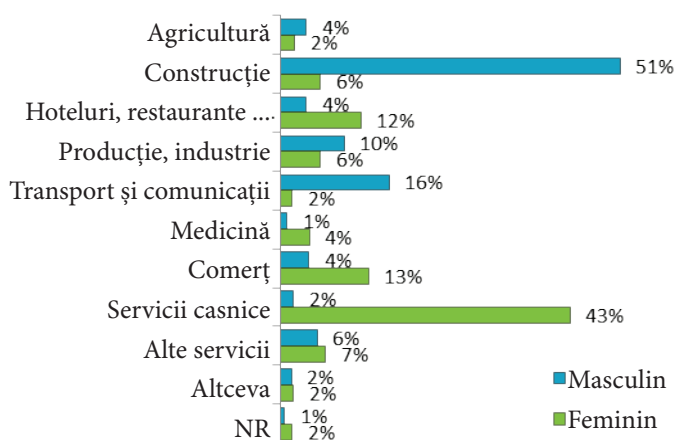
migrația de muncă este văzută doar ca o ultimă soluție pentru problemele economice cu care se poate confrunta. Din acest considerent, un nivel înalt al migrației nu este caracteristic pentru populația Republicii Moldova, iar intensificarea acestui fenomen în anii de tranziție la economia de piață este determinată, în primul rând, de dificultățile economice cu care se confruntă populația. În același context, cu toate că migrația feminină nu este agreată, uneori chiar condamnată, numărul femeilor lucrătoare migrante este în creștere continuă.

Creșterea numărului de femei lucrătoare migrante din Republica Moldova este determinat și de diminuarea costurilor, dar și a riscurilor legate de migrație, discrepanțele mari dintre veniturile obținute acasă comparativ cu cele

din țările de destinație, lipsa oportunităților de a-și găsi un loc de muncă atractiv și bine remunerat în țara de origine, depășirea barierelor lingvistice și culturale etc.

Studiile din domeniu au arătat că majoritatea bărbaților lucrători migranți activează în construcții -51%, transport și telecomunicații -16% sau industrie -10% din totalul bărbaților lucrători migranți, domeniile ale căror cerere de muncă este mare preponderent în Federația Rusă. Totodată, majoritatea femeilor lucrătoare migrante activează în servicii casnice - 43%, servicii hoteliere - 12%, servicii comerciale - 13% ocrotirea sănătății 4% din totalul femeilor lucrătoare migrante, domenii cu cerere înaltă caracteristice pentru țările europene. (graficul 9)

Graficul 9. *Distribuția persoanelor lucrătoare migrante în funcție de sex și domeniu de activitate, 2013, %*

Sursa: Nicolaas de Zwager, Ruslan Sintov, „Studiu de piață: Inovație în migrația circulară - Migrație și dezvoltare în Moldova”, Chișinău, IASCI 2014.

Analiza diverselor date statistice (studiul „Nexus”, datele BNS) scoate în evidență un aspect destul de negativ al migrației de muncă specific Republicii Moldova și anume de-calificarea forței de muncă. De regulă, majoritatea persoanelor care pleacă la muncă peste hotare, având chiar și o pregătire profesională destul de înaltă, se angajează la munci necalificate. Aceste persoane, activând mai mult timp în aceste munci, își pierd calificarea. Asemenea cazuri pot fi întâlnite și printre învățători, medici, ingineri, cercetători științifici și alte categorii profesionale care necesită investiții mari pentru pregătirea lor. Datele Anchetei Forței de Muncă arată că în 2013, din totalul persoanelor migrante, circa 11,0% aveau studii superioare⁶. Totodată, doar 1-2% din ele activau în domenii care necesită o calificare mai înaltă. Ignorarea acestui fenomen de către factorii de decizie poate conduce la o criză intelectuală, depășirea căreia va necesita o perioadă cu mult mai îndelungată, decât redresarea economică din republică.

Migrația la studii este însoțită de un alt fenomen negativ, și anume, plecarea specialiștilor de calificare înaltă. Migrația internațională a forței de muncă de calificare înaltă, cunoscută sub denumirea de „brain drain” - evocă clar o pierdere a capitalului intelectual. Majoritatea persoanelor migrante tinere din Republica Moldova sunt la începutul carierei lor profesionale. Datele Anchetei Forței de Muncă indică un nivel al șomajului tineretului (persoane în vârstă de 18-24 de ani) de două ori mai mare decât cel general – 9,8% comparativ cu 3,9% în 2014⁷. De regulă, pleacă cei mai buni. O mare parte din tinerii care își fac studiile peste hotare rămân cu traiul și cu serviciul în aceste țări. Astfel, Republica Moldova se transformă treptat într-un de furnizor de forță de muncă calificată pentru alte țări în detrimentul său.

În condițiile în care forța de muncă calificată nu se poate realiza pe deplin acasă, iar economia țării nu-i poate găsi o utilizare adecvată, și o remunerare respectivă, această „pierdere de capital uman” poate fi justificată. Dacă forța de muncă nu este utilizată, ea oricum își pierde calificarea. Prin urmare, emigrarea forței de muncă calificată poate fi considerată, în același timp, drept o păstrare a potențialului ei.

Fenomenul de „exod al creierilor” devine un fenomen destul de răspândit, fiind stimulat și prin starea de spirit a tinerilor care nu-și mai leagă viitorul de Republica Moldova. Această „lipsă de patriotism” a tineretului este condiționată nu numai de criza economică din republică, ci și de crizele politice frecvente. Degradarea potențialului uman condiționează dezechilibre deosebit de grave și dăunătoare actualei tranziții, relansării economice, viitorului țării, de aceea problema „exodului creierilor” nu trebuie ignorată de autorități. Lipsa unor măsuri din partea statului privind „exodul creierilor” va diminua esențial șansele de ieșire din criză.

Migrația internațională, pe lângă faptul că poate genera o serie de riscuri sociale, poate contribui și la un impact pozitiv asupra dezvoltării gospodăriilor, comunității din care provin migranții, în general, asupra dezvoltării țărilor de origine, precum și a celor de destinație. Ca atare, migrația internațională generează trei tipuri de transfer care au o contribuție directă asupra dezvoltării și anume: *însăși migrația persoanelor* (imigrarea, emigrarea și întoarcerea); *transferul de know-how și cunoștințe* (pe măsură ce se deplasează, oamenii iau cu ei idei și cunoștințe și își formează noi competențe în timp ce se află peste hotare. Acest „capital de cunoștințe” poate circula între țările de origine și cele gazdă ale migranților prin intermediul rețelelor sociale); *transferul de active financiare*, (care poate lua diverse forme: salarii, economii, remitențe, precum și investiții)⁸.

Un factor benefic al migrației internaționale pentru Republica Moldova ar trebui să fie și cel educativ. Migrația externă de muncă poate contribui în mod direct la adaptarea potențialului uman noilor condiții economice. Persoanele plecate peste hotare la lucru, în special, în țările din Europa, nu numai că își ridică bunăstarea lor, dar capătă și deprinderi noi de lucru specifice condițiilor unei economii de piață, pe care, practicându-le acasă, pot contribui la consolidarea raporturilor economice de piață.

Cu toate acestea, reieșind din geografia migrației de muncă, dar și din profilul ocupațional al migranților moldoveni, se poate conchide că mari așteptări privind experiența de muncă acumulată de aceștia nu pot fi. Majoritatea

⁶ Ancheta Forței de Muncă, http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/ocupare_somaj/Forta_Munca_2014.pdf

⁷ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=3722>

⁸ Integrarea migrației în strategiile de dezvoltare. Ghid pentru factori de decizie și specialiști, OIM, Chișinău, 2013

lucrătorilor migranți din Moldova activează pe piața muncii din Federația Rusă, țară aflată și ea în proces de tranziție la economia de piață. Totodată, migranții moldoveni activează în munci necalificate și, în mare parte, în mod informal, la munci care nu sunt cele mai potrivite pentru cultivarea unor deprinderi moderne de muncă adecvate noilor condiții economice.

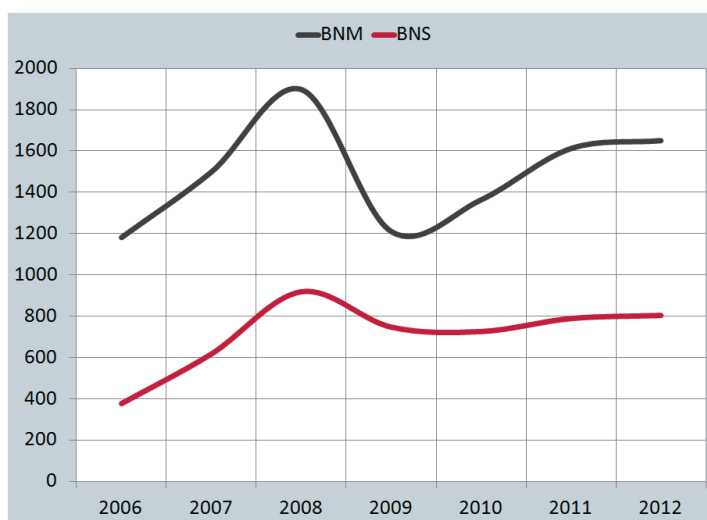
Rolul economic și social al migrației internaționale este benefic și pentru țările de destinație. El constă, în principal, în satisfacerea deficitului de forță de muncă din unele ramuri ale economiei din țările de destinație. Aceste ramuri sunt: construcțiile și lucrările publice, alimentația publică, muncile casnice etc., adică ramurile care necesită un număr mare de lucrători necalificați. Pe de altă parte, procesul de îmbătrânire demografică cu care se confruntă țările de destinație face ca lucrătorii migranți să fie bineveniți nu numai pe segmentele de muncă necalificată, dar și la unele joburi destul de atractive din punct de vedere al calificării, care de asemenea, se pot confrunta cu un anumit deficit.

Pentru Republica Moldova, migrația internațională este, în primul rând, o sursă esențială în asigurarea unui trai

decent. Reieșind din faptul că migrația internațională, în cea mai mare parte, are scop de muncă, aceasta asigură intrarea unor fluxuri financiare impunătoare care, la rândul lor, contribuie la creșterea bunăstării populației republicii. Datele Băncii Naționale arată că în anul 2014 migrația internațională de muncă a adus în țară, pe căi oficiale, în calitate de remitențe, circa 1,61⁹ miliarde USD, ceea ce constituie circa o pătrime din PIB. În perioada 2000-2014, volumul net al remitențelor a crescut de peste 9 ori, de la 178,6 mil. USD la 1612 mil. USD în 2014¹⁰ (Graficul 10).

Această sumă poate fi și mai mare luând în considerație și transferurile efectuate pe căi neoficiale. Or, o bună parte (circa 35%-40%) din remitențe sunt transferate pe căi informale, ceea ce sugerează faptul că educația financiară a emigranților și a beneficiarilor de remitențe este destul de joasă. Într-adevăr, studiul CBS-AXA „Migrația, riscurile migrației de muncă” arată că transferurile remitențelor prin intermediul instituțiilor financiare bancare ocupă o pondere doar de 64,3% pentru bărbații lucrători migranți și 62,4% pentru femeile lucrătoare migrante. Restul remitențelor sunt aduse acasă fie prin intermediul unui curier, a unor rude sau personal¹¹.

Graficul 10. *Estimarea fluxurilor de remiteri în baza datelor din Sondajul Bugetelor Gospodăriilor Casnice al BNS și datelor din Balanța de Plăți compilată de BNM, milioane USD*

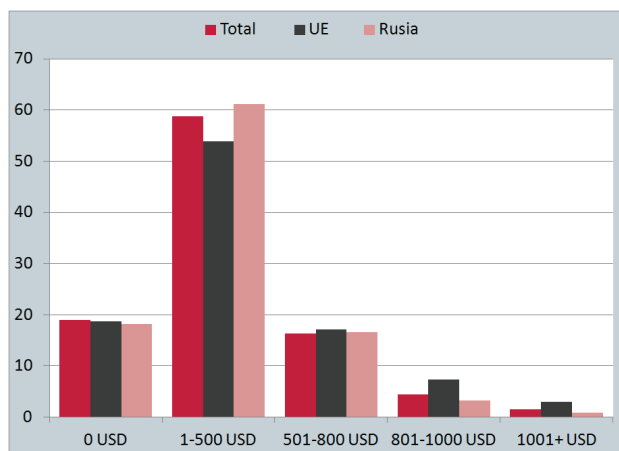
Sursa: Valeriu Prohnițchi, Adrian Lupușor „Opțiuni privind valorificarea remitențelor și economiilor emigranților pentru dezvoltarea Republicii Moldova”, Chișinău UNDP, 2013.

⁹ www.bani.md

¹⁰ Valeriu Prohnițchi, Adrian Lupușor „Opțiuni privind valorificarea remitențelor și economiilor emigranților pentru dezvoltarea Republicii Moldova”, UNDP, 2013.

¹¹ CBS-AXA, „Raport despre fenomenul migrației a forței de muncă peste hotare”, 2009

Graficul 11. *Distribuția emigranților după suma medie trimisă lunar familiei și regiunile în care au emigrat, 2011, %*

Sursa: Valeriu Prohnițchi, Adrian Lupușor „Opțiuni privind valorificarea remitențelor și economiilor emigranților pentru dezvoltarea Republicii Moldova”, Chișinău, UNDP, 2013.

Deși fluxul total de remitențe este unul imens, atât ca volum, cât și ca pondere din PIB, acesta este compus din transferuri mici de bani - circa 60% din emigranți trimit acasă lunar o sumă medie de până la 500 USD. În medie, majoritatea emigranților (58,7%) transmit lunar sume relativ mici de bani (1-500 USD), fapt observat, în special, în cazul celor plecați în Rusia. Cei din țările UE tind să remită sume mai mari de bani datorită condițiilor mai bune de muncă și salarizare (graficul 11)¹².

Unul din principalele motive ale emigrării majorității moldovenilor constă în necesitatea de finanțare a consumului bunurilor de necesitate primară sau durabile și, prin urmare, cea mai mare parte a remitențelor este direcționată anume spre aceste necesități. De aceea, potențialul investițional direct al acestora nu trebuie supraestimat - beneficiarii acestora nu pot fi forțați să le depună în sistemul bancar, să le investească direct ori să le utilizeze în oricare alt mod pe care Guvernul îl consideră „corect”.

¹² Valeriu Prohnițchi, Adrian Lupușor „Opțiuni privind valorificarea remitențelor și economiilor emigranților pentru dezvoltarea Republicii Moldova”, Chișinău, UNDP, 2013.

¹³ Sondajul Bugetelor Gospodăriilor Casnice, <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4691>

Conform datelor Analizei Bugetelor Gospodăriilor Casnice, în anul 2014, remitențele au constituit 17,6% din veniturile gospodăriilor casnice, fiind una din principalele surse de venit, după salarii și transferuri sociale¹³.

Analiza structurii veniturilor gospodăriilor, unde cel puțin un membru este plecat la muncă peste hotare, relevă importanța crucială a remitențelor pentru întreținerea acestor familii. Luecke and others (2009) arată că pentru 44,5% din gospodării, remitențele constituie principala sursă de venit, cu o pondere în veniturile totale de peste 50%¹⁴. Totodată, circa o cincime din gospodării se bazează în totalitate pe susținerea financiară din partea membrilor de familie aflați la muncă peste hotare. Pe de altă parte, o bună parte din gospodăriile casnice depind în mod excesiv de remitențe. Deseori acestea provin de la un singur membru de familie (de regulă, bărbat lucrător migrant), astfel încât ceilalți membri sunt în mod automat expuși mai multor riscuri asociate cu diminuarea salariului sau pierderea locului de muncă al emigranțului. Riscurile respective devin și mai presante având în vedere faptul că majoritatea acestor remitențe (circa 90%, conform CBS-AXA, 2010) sunt utilizate pentru procurarea unor bunuri și servicii de primă necesitate. Analiza Bugetelor Gospodăriilor Casnice arată că majoritatea cheltuielilor medii lunare ale familiilor migranților sunt orientate spre procurarea produselor alimentare - circa 43%, procurarea îmbrăcăminte și încălțăminte - circa 10%, întreținerea locuinței - circa 20%.¹⁵

Utilizarea unei părți atât de importante din remitențe pentru consum curent și a unei părți atât de modeste pentru investiții are la bază nivelul înalt al sărăciei, precum și oportunitățile extrem de mici de angajare care servesc drept motiv inițial pentru emigrare. Totodată, în situația în care piețele muncii din alte țări oferă atât oportunități mai bune de angajare, cât și venituri salariale mai mari comparativ cu piața muncii din Republica Moldova, tentația de a pleca la muncă peste hotare este prea mare. Or, acest fapt explică, în mare măsură, atât degradarea situației de pe piața muncii, cât și intensificarea migrației de muncă din Republica Moldova.

¹⁴ Luecke Matthias, Mahmoud Toman Omar, and Steinmayr Andreas, „Labour Migration and Remittances in Republica Moldova: is the boom over? Trends and Preliminary Findings from the IOM/CBS-AXA Panel Household Survey 2006-2008”, IOM, 2009;

¹⁵ Sondajul Bugetelor Gospodăriilor casnice, <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4691>

5. Salariul – element definitoriu al pieței muncii

Procese de liberalizare de pe piața muncii, au dus și la diversificarea formelor de venit ale populației. Acest fapt a condus, la rândul său, la diminuarea rolului salariilor în totalul veniturilor disponibile ale populației în favoarea veniturilor din alte tipuri de activități. În aceste condiții, și rolul statului a devenit mai puțin decisiv în reglementarea salarizării lucrătorilor, acest rol fiind partajat cu sindicatele, patronatele, angajatorii etc. Astfel, procesele din domeniul salarizării lucrătorilor au căpătat un caracter de stihie, iar salariul este determinat, în primul rând, de forțele pieței.

Totodată, în situația în care mecanismul pieței muncii se află doar în proces de formare, iar forțele pieței muncii nu se manifestă în cel mai perfect mod, salariul ca preț de echilibru pe cea mai fragilă dintre piețe nu-și mai poate realiza pe deplin funcțiile sale economice și sociale de bază, și anume **de reproducere, de stimulare, de reglementare economică**. Din acest considerent, în prezent salariul reprezintă mai degrabă o indemnizație socială și nu un preț al forței de muncă negociat în mod echitabil de către ambele părți ale contractului de muncă, părăsind astfel sfera raporturilor de muncă. Anume grație acestor procese din domeniul politicii veniturilor are loc o degradare continuă a indicatorilor ocupaționali, ceea ce poate conduce, în perspectivă, la urmări grave pentru întreaga economie națională.

Analizând salariile din Republica Moldova la momentul actual, se poate constata că ele sunt extrem de mici comparativ cu nivelul salariilor din țările vecine sau țările europene. Menținerea nivelului scăzut al salariilor este o moștenire a economiei socialiste continuată, practic, de majoritatea guvernelor țărilor aflate în tranziție economică. În economia socialistă, salariul mic era compensat printr-o politică drastică a prețurilor, iar fiecare lucrător, pe lângă acest modest venit, beneficia, în mod gratuit, de o gamă largă de servicii sociale: asistență medicală, grădinițe de copii, foi de odihnă, spațiu locativ etc. Nivelul jos al salariilor, precum și o egalizare relativă prin diferite măsuri de plafonare a lor din acea perioadă, a provocat o

demotivare a muncii lucrătorilor manifestându-se prin slăbirea disciplinei muncii, nedorinței lucrătorilor de a-și ridica calificarea, care, la rândul său, a condus la o scădere a productivității muncii în toate ramurile economiei naționale. Pe de altă parte, nivelul scăzut al salariilor a fost determinat și de structura ocupațională a economiei. O mare parte din potențialul uman este ocupat în domenii cu o productivitate a muncii scăzută (agricultură, de ex.), iar o altă parte, destul de impunătoare, a forței de muncă (26% în 2014), este ocupată în sectorul public, unde salariile se formează în funcție de posibilitățile bugetare limitate ale statului. Aceștia sunt, de regulă, angajații din învățământ, sănătate, cultură etc. - persoane care au un înalt nivel de calificare care merită o recompensă mai bună. Neluarea unor măsuri urgente de ameliorare a situației create poate avea consecințe imprevizibile, afectând în mod serios capitalul uman existent, și subminând dezvoltarea umană durabilă în perspectivă.

Nivelul mic al salariilor din Republica Moldova a diminuat ponderea salariului în totalul veniturilor populației, precum și în PIB. Scăderea rolului salariului în formarea veniturilor, în favoarea altor surse de venit, este un proces firesc în condițiile tranziției la economia de piață. Însă, atunci când această scădere ia proporții necontrolate, poate avea loc un transfer al funcției de reproducție a forței de muncă de la salariu la alte forme de venit, care nu sunt legate nemijlocit de procesul de muncă, subminând astfel mecanismul de funcționare a pieței muncii și a perspectivelor de creștere economică durabilă. În aceste condiții, o mare parte de salariați, (ocupați în cea mai mare parte în sectorul public) ce-și formează veniturile exclusiv din salarii, sunt defavorizate față de alte categorii de populație ce-și asigură grosul veniturilor din alte surse. Această situație duce la degradarea motivației muncii salariale și, în consecință, la un exod al forței de muncă din sfera productivă în alte domenii de activitate. Astfel, dacă în țările economic dezvoltate, ponderea salariului în totalul veniturilor se menține la un nivel de circa 50-70% prin diferite politici guvernamentale, asigurându-se astfel motivarea muncii și,

Tabelul 6. *Structura veniturilor disponibile* (conform datelor cercetării bugetelor gospodăriilor casnice, %)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Venitul global disponibil – total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Inclusiv, venituri provenite din:						
Activitatea salarială	45,3	42,6	44,7	42,7	41,6	41,6
Activitatea individuală agricolă	8,9	9,8	10	9,6	9,1	9,5
Venit din activitatea individuală non-agricolă	6,5	6,8	6,8	7,2	6,9	6,6
Venit din proprietate	0,2	0,1	0,4	0,2	0,2	0,1
Prestații sociale	17,5	18,7	18,1	19,2	19,9	20,2
Alte venituri	21,7	22	20,1	21,2	22,3	21,9
.. inclusive remitențe	17	16,8	15,3	16	17,3	17,6

Sursa: Biroul Național de Statistică

prin urmare, creșterea productivității muncii și echitatea socială, în Republica Moldova, ponderea salariului în totalul veniturilor în anul 2014 a constituit 41,6%, în descreștere față de anii precedenți (tabelul 6).

Discreditarea rolului salariului în economia națională a Republicii Moldova poate fi considerată drept o consecință directă a politicii veniturilor, în special a celei salariale dusă pe parcursul anilor precedenți de tranziție, precum și a profanării obligațiunilor statului față de salariații bugetari.

Toate acestea au erodat veniturile reale ale persoanelor care depind în mod direct de această formă de venit, iar pe de altă parte, au scăzut credibilitatea populației față de stat ca garant al bunăstării populației, precum și la înflorirea economiei subterane, a evaziunii fiscale, a corupției, criminalității etc.

În prezent, cu toate că salariul mediu lunar nominal a înregistrat o anumită creștere, Republica Moldova se caracterizează prin cel mai mic nivel al salariilor, comparativ cu alte țări aflate în tranziție, fiind considerată cea mai săracă țară din Europa.

În scopul redresării situației create, în ultimii ani, guvernul a promovat o serie de măsuri concrete, printre care, elaborarea unei legi noi privind liberalizarea politicii de salarizare a angajaților, indexarea periodică a salariilor lucrătorilor din sfera bugetară etc. Rezultatele acestor măsuri nu s-au lăsat așteptate. Astfel, a crescut salariul pentru prima categorie

de salarizare în sectorul real până la 1900 lei, iar salariile medii lunare au înregistrat anumite creșteri.

Astfel, în anul 2014, salariul mediu lunar pe economie a constituit 1318,7 lei și s-a mărit față de anul precedent cu 19,5%. Niveluri maxime au fost înregistrate, tradițional, în activitățile financiare – 7505,3 lei. Sub media pe republică au fost retribuiți salariații din agricultură și silvicultură – 2708,9 lei, hoteluri și restaurante – 1016,7 lei, învățământ – 3391,1 lei (tabelul 7).

Tabelul 7. *Salariul nominal mediu lunar pe tipuri de activități economice, lei*

	2013	2014
Total, lei	3 674,2	4 089,7
Din care:		
Agricultură și silvicultură	2 421,6	2 708,9
Industrie	3 965,9	4 388,1
Construcții	3 822,4	4 165,7
Comerț cu ridicata și cu amănuntul	3 005,4	3 367,5
Hoteluri și restaurante	2 460,0	2 757,4
Transporturi și comunicații	3 646,0	3 939,5
Activități financiare	7 016,3	7 505,3
Tranzacții imobiliare	3 137,7	3 583,1
Administrație publică	4 808,2	5 243,4
Învățământ	3 040,0	3 391,1
Sănătate și asistență socială	3 610,0	4 068,8
Celelalte activități	4 508,0	5 279,4

Sursa: Biroul Național de Statistică

Salariile mici și absența unor perspective reale de ameliorare a situației din unele domenii de activitate conduc la un exod masiv al lucrătorilor. Astfel, deși pe parcursul ultimilor ani salariul mediu pe economie a crescut în medie cu 19,6%, numărul salariaților este în descreștere. Exodul masiv al lucrătorilor din astfel de domenii finanțate din buget ca învățământul, ocrotirea sănătății, cultura etc., domenii în care pregătirea specialiștilor necesită investiții enorme în capitalul uman, poate conduce la urmări imprevizibile pentru viitorul țării, la transformarea ei într-o țară subdezvoltată fără perspective de ieșire din această situație. Or, anume învățământul, ocrotirea sănătății și cultura sunt domeniile strategice în competența cărora se află asigurarea procesului de dezvoltare și menținere a capitalului uman. Astfel, în prezent Republica Moldova se confruntă cu un deficit extrem de mare de pedagogi, iar o mare parte din cei care mai activează au depășit vârsta de pensionare. Aceeași situație este caracteristică și pentru angajații din ocrotirea sănătății, cultură etc.

O altă problemă legată de evoluția salariilor din Republica Moldova este legată de diferențierea populației după venituri. Într-adevăr, polarizarea societății continuă să persiste și în prezent. Diferențierea populației după venituri este condiționată nu numai de diversificarea formelor de venit, dar și de diferențierea salariilor în diverse ramuri ale economiei republicii, ceea ce se observă din analiza comparativă a rețelelor tarifare de salarizare în funcție de grupele de calificare din diverse ramuri economice.

Astfel, diferențierea excesivă a mărimii salariului minim, dar și a nivelului salariilor în diverse sectoare ale economiei confirmă faptul că statul practic nu are nici o putere de influență în asigurarea eficienței și echității sistemului de organizare a remunerării muncii.

În prezent, Republica Moldova se caracterizează printr-o forță de muncă ieftină, iar salariul mediu nu mai reprezintă un salariu de echilibru pe piața muncii, iar potențialul motivator, precum și cel de reproducere al acestuia este compromis.

În general, avantajul economic relativ al țărilor care se caracterizează printr-o forță de muncă ieftină, comparativ cu celelalte țări care se caracterizează printr-o forță de muncă scumpă se reduce la zero, deoarece forța de muncă

ieftină este demotivantă și, prin urmare, neproductivă, iresponsabilă, nedisciplinată, incapabilă de a produce o producție calitativă. Anume din acest considerent, forța de muncă ieftină este mai degrabă un indice de respingere a investițiilor străine directe, extrem de necesare țărilor aflate în situație de criză economică, precum este Republica Moldova și nu un factor de redresare a climatului investițional. Țările cu o forță de muncă ieftină atrag, de regulă, proiectele investiționale de scurtă durată care nu pot avea un impact esențial asupra însănătoșirii economiei naționale.

Prin urmare, în scopul redresării situației din domeniul salarizării și, în general din domeniul raporturilor de muncă, apare stringenta necesitate de reabilitare a funcțiilor salariului prin creșterea mărimii lui atât ca valoare absolută, cât și ca pondere în totalul veniturilor populației, precum și a Produsului Intern Brut.

Atât salariul minim, cât și cel mediu lunar trebuie să se dubleze sau chiar să se tripleze în cel mai scurt timp. Astfel, va stimula cererea de consum și, respectiv, cererea agregată, va contribui și la creșterea economiilor populației, ceea ce poate influența învierea proceselor investiționale și, prin urmare, creșterea economică și nivelul de trai al populației. Un alt argument în favoarea creșterii rapide a salariului mediu lunar este și creșterea atractivității locurilor de muncă în scopul atenuării exodului forței de muncă peste hotare. Or, o creștere rapidă a salariilor ar asigura ajustarea lor la nivelul celor din țările vecine. O asemenea soluție s-ar înscrie armonios și în realizarea prevederilor ulterioarelor strategii de dezvoltare sau de ocupare.

Creșterea salariilor va fi benefică nu numai pentru lucrători și angajatori, dar și pentru beneficiarii de transferuri sociale. Or, mărimea pensiilor și a indemnizațiilor sociale sunt într-o strânsă dependență cu nivelul salariilor. Eficiența joasă a politicilor sociale promovate în prezent în Republica Moldova, în mare parte, este determinată de prețul extrem de mic al forței de muncă.

Evident, orice creștere a salariilor trebuie să fie condiționată și de creșterea productivității muncii, iar aceasta, la rândul ei, este condiționată de re tehnologizarea procesului de producție, îmbunătățirea managementului, inclusiv a celui de resurse umane, promovarea cât mai insistentă

a exporturilor, astfel încât, echilibrarea balanței de plăți externe să nu depindă doar de volumul remitențelor venite în țară, dar și de alte fluxuri financiare provenite din procesul de producție autohton.

Reabilitarea funcțiilor salariului, dar și creșterea lui ca mărime, ar reabilita încrederea populației în economia națională și în piața muncii și ar contribui la redresarea situației de pe piața muncii și la diminuarea din intensitate a proceselor migrației de muncă.

Anume din acest considerent, unul din scopurile actuale din domeniul politicii de salarizare trebuie să fie ridicarea treptată a salariilor măcar până la nivelul din țările vecine.

Mai mulți specialiști ar putea contesta o asemenea rezolvare a problemei referitor la politica veniturilor, inclusiv a salariilor. Într-adevăr, creșterea esențială a salariilor ar putea genera, pe de o parte, anumite procese inflaționiste, iar pe de altă parte, o creștere a șomajului.

Într-adevăr, creșterea nejustificată a salariilor generează o inflație prin cerere, în momentul în care veniturile populației nu sunt acoperite cu o masă suficientă de bunuri și servicii. Însă în situația Republicii Moldova, care reprezintă o economie mică și deschisă, sursele inflaționiste se află mai degrabă în exterior și nu în interior. Anual, în țară, intră remitențe ale persoanelor care muncesc peste hotare, în valoare de sute de milioane de dolari și euro, fapt ce contribuie la creșterea cererii de consum a populației mai mult decât creșterea salariilor din interiorul țării la nivelul propus. Totodată, această creștere a cererii de consum este compensată prin creșterea importurilor. În această situație, o creștere a prețurilor datorată surselor interne se observă nu doar la locuințe sau la unele mărfuri de lux, dar și la bunurile de consum curent. Dar și aceste cazuri pot fi explicate prin ajustarea prețurilor la nivelul celor din țările vecine. Prin urmare, inflația înregistrată este o inflație prin ofertă. La moment, inflația prin ofertă este completată și cu o inflație prin monedă, datorată furturilor și delapidărilor masive din sistemul bancar.

În ceea ce privește creșterea șomajului, într-adevăr o creștere a salariilor poate genera o creștere a disponibilizărilor lucrătorilor. Firmele care vor suporta pierderi din această cauză vor fi nevoite să-și reducă numărul salariaților,

pledând pentru ridicarea eficienței în utilizarea capacităților de muncă a salariaților rămași. Prin urmare, se poate conchide că creșterea salariilor va conduce, pe de o parte la eficientizarea funcționării mecanismului pieței muncii prin întărirea concurenței, iar pe de altă parte, la transformarea salariului într-un preț veritabil de echilibru pe piața muncii. Totodată, trebuie de menționat faptul că în condițiile de descreștere continuă a indicatorilor ocupaționali din cauza condițiilor demotivante de pe piața muncii, creșterea salariilor nu va conduce la o presiune extrem de mare pe piața muncii din partea șomerilor, or, în prezent, pe piața muncii din Republica Moldova cea mai mare problemă este, totuși, funcționalitatea acestora și nu șomajul. Acest fapt este confirmat și de reprezentanții agențiilor teritoriale de ocupare a forței de muncă, precum și a celor private care se confruntă cu un deficit de resurse umane pentru ocuparea locurilor de muncă vacante.

Dar, creșterea șomajului, ca rezultat al creșterii salariilor va fi de scurtă durată. Creșterea economică impulsionată de creșterea cererii efective va genera un proces de creare a noilor locuri de muncă, dar de această dată productive, care într-o perioadă relativ scurtă, va absorbi excedentul de ofertă de muncă disponibil pe piață.

În condițiile create apare necesitatea creșterii rolului statului în reglementarea salarizării lucrătorilor, în special a celor din sfera bugetară. Anume din considerentul că lucrătorii din ocrotirea sănătății sau din învățământul public etc. asigură garanții constituționale, salariul lor, în cea mai mare parte, trebuie să fie asigurat de către stat. Totodată, nivelul salariului lucrătorilor bugetari trebuie să fie comparabil cu cel al lucrătorilor din sectorul privat și să corespundă cerințelor de menținere, reproducere și motivare a forței de muncă, în capitalul uman al cărora s-au făcut investiții enorme. Prin astfel de măsuri, se va realiza reabilitarea funcției de reproducere și de stimulare a forței de muncă distrusă în procesul de tranziție la economia de piață. Aceste măsuri de reglementare a salariilor în sectorul bugetar necesită un efort deosebit din partea autorităților publice și presupun schimbarea abordării estimării prețului muncii.

Totodată, în ceea ce privește reglementarea salarizării lucrătorilor din sectorul privat, cele mai importante sarcini pe care trebuie să le realizeze societatea constau în

perfectarea mecanismului de determinare a salariului de echilibru adecvat economiei de piață, precum și reabilitarea funcțiilor sociale ale salariului.

Problemele legate de perfectarea mecanismului de piață în determinarea salariului de echilibru sunt legate de dezvoltarea sistemului de contracte și acorduri de muncă între lucrători și angajatori, determinarea sistemului de garanții sociale, impozitarea veniturilor cetățenilor,

dezvoltarea unui sistem informațional privind nivelul și dinamica salariului pe piața muncii.

Totodată, trebuie de menționat faptul că mecanismul de piață în determinarea salariului de echilibru nu va funcționa dacă nu vor fi reabilitate funcțiile sociale ale salariului (de reproducere, de stimulare, de reglementare macroeconomică).

6. Calitatea potențialului uman

Ocuparea populației, precum și calitatea ocupării, în mare măsură, depinde de nivelul ei de formare profesională. Or, în prezent, în condițiile în care economia este bazată pe inovație și cunoaștere, numai o forță de muncă bine instruită și calificată poate fi competitivă pe piața muncii. Iar în contextul integrării europene, care reprezintă obiectivul major actual al dezvoltării Republicii Moldova, problema calității potențialului uman este calificată drept una din cele mai importante și stringente probleme ale societății moldovenești.

În același context, problema calității potențialului uman corelează armonios și cu obiectivul central al Uniunii Europene reflectat în Strategia de la Lisabona – 2000, și anume, construirea „cele mai competitive și dinamice economii din lume, capabile de asigurarea unei creșteri

economice durabile, care este în stare să creeze mai multe și mai bune locuri de muncă productive și competitive și un grad mai înalt al coeziunii sociale...”

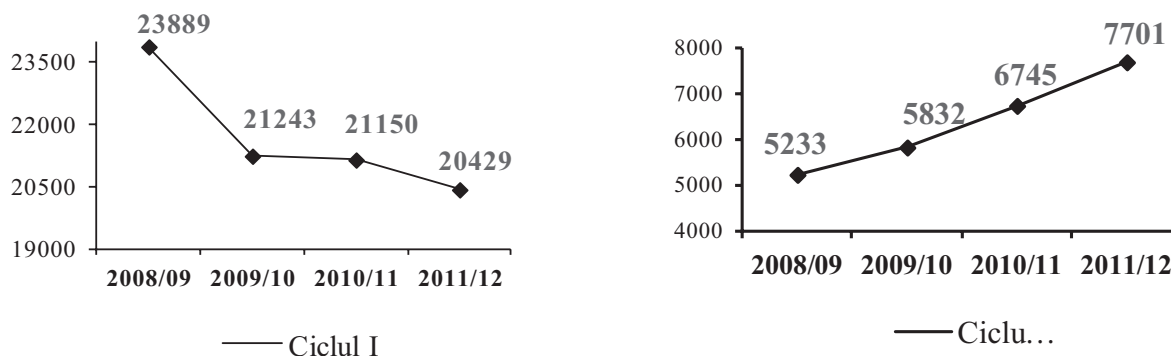
Pornind de la aceste repere, analiza calității potențialului uman din Republica Moldova arată că nivelul de instruire al forței de muncă este relativ înalt. În 2014, majoritatea persoanelor economic active au posedat studii superioare – 24,3%, secundar profesionale – 23,5% și liceale – 18,4%, în timp ce populația inactivă în vârstă aptă de muncă a posedat studii gimnaziale – 29,7%, liceale – 22,7% și secundar profesionale – 17,3%, studii care nu le pot asigura ocuparea unui post de muncă atractiv, cu perspective de carieră profesională și un nivel înalt al salariului, fapt ce nu-i motivează să fie prezenți pe piața muncii (tabelul 8).

Tabelul 8. *Populația de 15 ani și peste după participarea la activitatea economică în funcție de nivel de instruire, în anul 2014, %*

Nivel de instruire	Populație economic activă	Populație ocupată	Șomeri BIM	Populație inactivă
Total (mii pers.)	1232,4	1184,9	47,5	1756,1
Superior	300,4	288,7	11,7	198,8
Mediu de specialitate	170,3	163,8	6,5	194,1
Secundar profesional	289,2	279,3	9,9	304,9
Liceal, mediu general	237,7	227,4	10,3	399,5
Gimnazial	226,5	217,5	9,0	521,2
Primar sau fără școală primară	8,3	8,2	0,0	137,6

Sursa: Biroul Național de Statistică. Ancheta Forței de Muncă

Graficul 12. *Evoluția studenților înmatriculați în instituțiile de învățământ superior, persoane*

Sursa: BNS

Analizând structura potențialului uman în funcție de nivelul de instruire în comparație cu alte țări vecine, se creează o impresie că populația din Republica Moldova nu este atât de interesată de ridicarea nivelului de instruire. Situație determinată nu doar de conjunctura pieței muncii, dar și de situația deplorabilă în care se află sistemul de învățământ profesional secundar care, cu regret, nu este capabil, în prezent, să asigure o forță de muncă calificată necesară pentru exigențele actuale ale pieței muncii. Sistemul secundar de învățământ profesional nu a reușit să se adapteze la cerințele beneficiarilor direcți ai pieței muncii. În acest sens, oferta de specializări este în continuă scădere, iar calitatea serviciilor educaționale rămâne la un nivel scăzut. În consecință, piața muncii s-a concentrat pe absorbția specialiștilor cu studii superioare.

Situația dată poate fi explicată și prin faptul că piața muncii din Republica Moldova, fiind o piață în formare, încă nu este capabilă să semnaleze sistemul de formare profesională privind conjunctura ofertei de muncă solicitate. Din acest considerent, nivelul superior de studii este mai atractiv pentru că asigură oportunități mult mai largi de integrare profesională pentru absolvenți.

Analizând evoluția numărului de studenți și elevi din cadrul instituțiilor de învățământ superior și formare profesională, se atestă o diminuare durabilă a acestora.

Astfel, în anul de studii 2012-2013, la studii superioare de licență (ciclul I) au fost înmatriculate 20429 persoane, cu 408 persoane sau cu 2,0% mai puține față de înmatricularea

efectivă din anul de studii precedent. Totodată, înscrierea studenților la studii superioare de masterat (ciclul II), au fost înscrise 7701 persoane, cu 280 mai multe (3,8%) în raport cu anul de studii 2011-2012 (graficul 12).

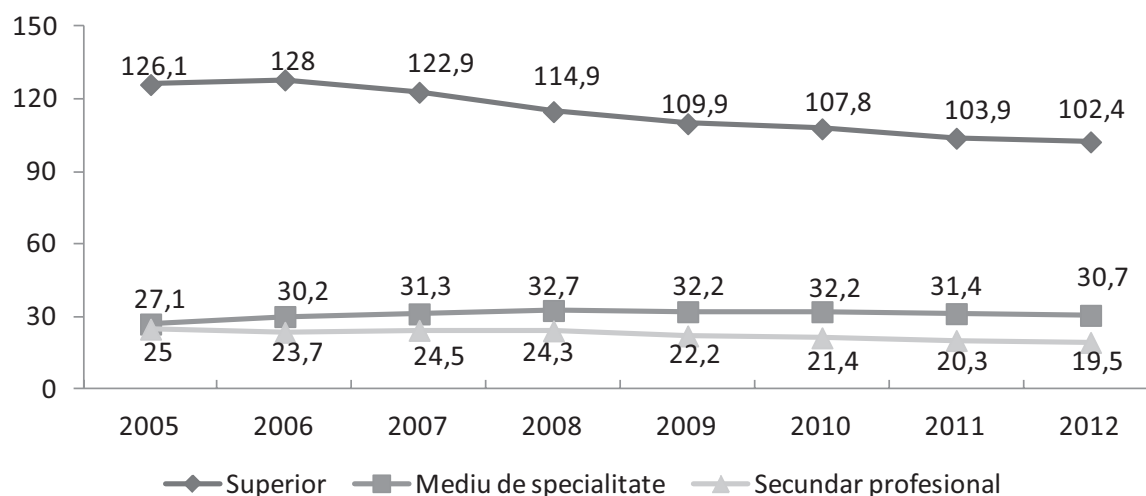
În ceea ce privește învățământul mediu de specialitate, în anul 2012 au fost înmatriculate 8755 persoane, cu 2,5% mai puține față de anul precedent.

Și în învățământul secundar profesional se observă o tendință de reducere. În anul 2012 au fost înmatriculate doar 11890 persoane, sau cu 8,7% mai puține față de anul precedent.

Potrivit datelor Biroului Național de Statistică privind activitatea instituțiilor de învățământ superior, la începutul anului de studii 2012-2013, în cele 34 de instituții de învățământ superior, numărul total de studenți care își fac studiile superioare de licență (ciclul I) și de masterat (ciclul II) a constituit 102458 persoane, înregistrând o micșorare față de anul 2011 cu 1,4%.

Și în învățământul mediu de specialitate se observă o reducere a studenților. Astfel, în cele 47 de colegii, numărul elevilor, la începutul anului de studii 2012-2013, constituia 30725 persoane, înregistrând o micșorare cu 2,3% față de anul de studii precedent. În ceea ce privește învățământul secundar profesional, în cele 2 licee profesionale, 44 școli profesionale și 21 școli de meserii, numărul total al elevilor constituia 19581, în diminuare cu 3,6% față de anul de studii precedent (20320 elevi) (graficul 13.).

Graficul 13. *Evoluția numărului de studenți în învățământul superior, mediu de specialitate și secundar profesional în anii 2005-2012, mii persoane*

Sursa: BNS

Trebuie menționat faptul că situația critică în ceea ce privește formarea potențialului uman din Republica Moldova este o problemă cumulată de mai mulți ani și este determinată de mai mulți factori, printre care:

Factorul demografic – în prezent, Republica Moldova se confruntă cu o reducere continuă a numărului populației, precum și cu o îmbătrânire a acesteia. În acest context, se diminuează și numărul de potențiali pretendenți de a-și face studiile atât în instituțiile superioare de învățământ, cât și în instituțiile profesional-tehnice. Diminuarea potențialului uman are un impact puternic și asupra reducerii indicatorilor ocupării forței de muncă i.

Migrația internațională a forței de muncă – în ultimii ani migrația internațională de muncă ia amploare. Cauza principală care a generat acest proces este lipsa oportunităților de angajare pe piața muncii din țară. Într-adevăr, deficitul de locuri de muncă productive disponibile, atractivitatea joasă a celor existente, atât din punct de vedere a nivelului de salarizare, cât și din punct de vedere al perspectivei de creștere profesională, a calității vieții active de muncă, motivează din ce în ce mai mult populația aptă de muncă de a emigra. Amploarea acestui fenomen este determinată și de înlesnirea procesului de penetrare a persoanelor migrante pe piețele muncii din exterior, precum și de găsire acolo a locurilor de muncă, care sunt mult mai

atractive decât cele de pe piața muncii din republică, fapt confirmat și de sporirea volumului remitențelor din ultimii ani. Exodul masiv al populației apte de muncă din republică compromise procesele de reproducere a populației, și conduce la reducerea nivelului ocupării din republică.

Calitatea modestă a creșterii economice - analiza creșterii PIB după componentele cererii agregate arată că sporul PIB se datorează preponderent creșterii consumului final al gospodăriilor, în timp ce soldul negativ al balanței comerciale este în continuă creștere. Totodată, formarea brută de capital înregistrează creșteri destul de modeste, insuficiente pentru asigurarea unei creșteri economice durabile. O asemenea situație nu poate contribui la crearea numărului necesar de locuri de muncă productive și atractive, care ar stopa procesul de diminuare al ocupării forței de muncă. O asemenea situație se răsfrânge și asupra sistemului de formare profesională și a învățământului superior din Republica Moldova.

Procesele de modernizare a mecanismului economiei de piață - raporturile de piață care se bazează în primul rând pe competitivitate și eficiență impun agenții economice să-și minimizeze costurile de producție și, prin urmare, să-și optimizeze numărul locurilor de muncă din cadrul întreprinderilor. Acest proces duce, pe de o parte, la reducerea excesului de ofertă de muncă care persistă

în Republica Moldova de mai mulți ani, iar pe de altă parte, la creșterea productivității muncii și a eficienței economice. Totodată, procesul dat determină și reducerea din competitivitate a potențialilor lucrători din Republica Moldova.

Printre alți factori care au avut un impact negativ asupra calității potențialului uman sunt: conjunctura economică;

calitatea scăzută a ocupării; nivelul mic al salariilor; calitatea educației; posibilități reduse de angajare și oportunități de afirmare pentru tinerii absolvenți în special în mediul rural; lipsa unor programe concrete de orientare profesională a tinerilor; necorespunderea dintre cunoștințele profesionale pe care le posedă tinerii absolvenți și cele solicitate de organizații; cultura antreprenorială scăzută etc.

7. Politicile de ocupare a forței de muncă

Ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă reprezintă o parte integrantă a politicilor și strategiilor economico-sociale promovate de stat. Amploarea șomajului, nivelul mic al ocupării forței de muncă, oportunitățile aproape nule de angajare, au determinat ca statul să intervină energic pe piața muncii atât prin măsuri legislative, cât și prin măsuri regulatorii, cu ajutorul cărora să asigure atât angajaților, cât și persoanelor rămase fără un loc de muncă un anumit grad de protecție socială. Nu în zadar, piața muncii este considerată drept cea mai socială și cea mai reglementată dintre piețe.

Pentru realizarea eficientă a politicilor pe piața forței de muncă, au fost adoptate o serie de acte normative în vederea perfecționării cadrului regulatoriu de promovare a politicilor active, în special, în domeniul stimulării mobilității forței de muncă, orientării, instruirii, integrării sau reintegrării profesionale, susținerii în problemele ce țin de carieră, antrenării șomerilor la lucrări publice etc. Un șir de acte normative stipulează ajustarea legislației naționale la standardele internaționale și implementarea prevederilor convențiilor ratificate ale OIM.

În Republica Moldova, statul intervine pe piața muncii prin intermediul unor astfel de instituții ca: Guvernul cu ministerele sale, în special, Ministerul Muncii Protecției Sociale și Familiei, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Inspekția Muncii, Casa Națională de Asigurări Sociale, autoritățile administrației publice locale, Comisia Națională pentru Consultări și Negocieri Colective etc., care, în comun cu partenerii sociali, precum

Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova și Confederația Națională a Patronatelor din Moldova, se află într-un proces permanent de perfectare a cadrului legislativ și normativ orientat spre îmbunătățirea raporturilor de muncă și creșterea continuă a calității vieții active de muncă.

În prezent, politicile de ocupare reprezintă un ansamblu de măsuri elaborate de stat pentru a interveni pe piața muncii, în scopul stimulării creării de noi locuri de muncă, ameliorării adaptării resurselor de muncă la nevoile economice.

Trebuie menționat faptul că pe parcursul ultimilor ani de tranziție la economia de piață, intervenția statului pe piața muncii din Republica Moldova a înregistrat mai multe transformări, în ceea ce privește, tipurile de măsuri de politică de ocupare a forței de muncă promovate. Astfel, dacă la începutul anilor '90, politicile de ocupare erau orientate preponderent spre măsuri active, axate pe asigurarea unei ocupări depline a forței de muncă, în a doua jumătate a deceniului, accentul se punea mai mult pe măsuri pasive, care asigurau condițiile necesare de constituire și consolidare ale raporturilor de piață pe piața muncii în formare pe fundalul declinului economic sever de atunci. Totodată, trebuie de menționat faptul că pe parcursul acestei perioade, politica de ocupare a forței de muncă se îmbunătățește și se raționalizează permanent. Prin urmare, modificarea permanentă a modului și mecanismelor de intervenție a statului pe piața muncii poate fi considerată o trăsătură specifică a pieței muncii din Republica Moldova din etapa actuală.

Într-adevăr pe parcursul acestei perioade, pe lângă schimbarea concepției de ocupare a forței de muncă promovată, au fost modificate de mai multe ori și cadrul instituțional, și legislația în vigoare ce vizează ocuparea forței de muncă, și protecția socială a șomerilor, iar serviciul de plasare în câmpul muncii a înregistrat modernizări esențiale.

Actualmente, rolul principal în realizarea politicilor de ocupare a forței de muncă îi revine Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă și oficiilor teritoriale de ocupare a forței de muncă, care își realizează funcțiile lor în baza Legii nr. 102-XV din 13.03.2003 privind Ocuparea Forței de Muncă și Protecție a Persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.

Activitatea Agenției Naționale de Ocupare a Forței de Muncă este axată pe prevenirea șomajului și asigurarea unui nivel înalt al ocupării forței de muncă, încadrarea sau reîncadrarea în muncă a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă; sprijinirea ocupării persoanelor din categoriile defavorizate ale populației, asigurarea egalității de șanse pe piața forței de muncă, stimularea angajatorilor pentru încadrarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, creșterea mobilității forței de muncă în condițiile schimbărilor structurale din economie, susținerea materială a șomerilor și stimularea acestora pentru a ocupa un loc de muncă, protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, informarea populației despre cererea și oferta forței de muncă, măsuri care sunt stipulate și în lege.

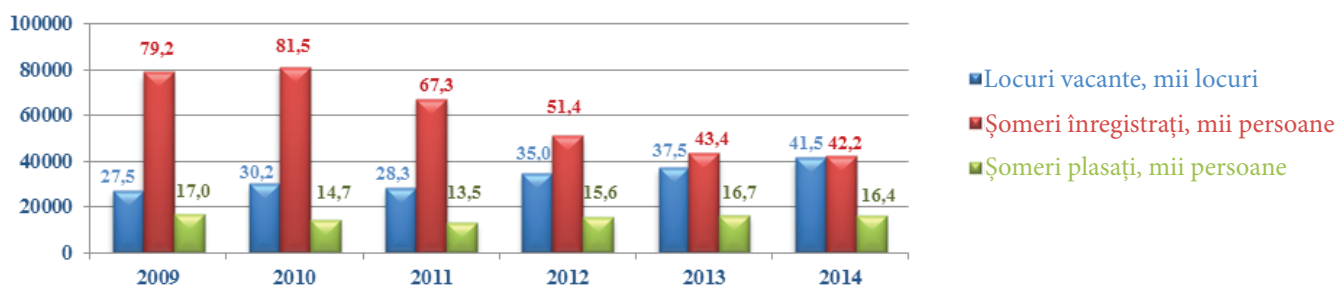
Printre cele mai importante funcții ale serviciului de ocupare a forței de muncă din Republica Moldova este

prestarea serviciilor de informare și mediere la angajarea în câmpul muncii a persoanelor afectate de șomaj. Trebuie menționat faptul că pe an ce trece, în contextul modernizării serviciului național de ocupare a forței de muncă, pe lângă creșterea volumului de servicii prestate, a avut loc și o diversificare a acestora. Astfel, în ultimii ani Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă a implementat astfel de servicii noi ca stimularea și susținerea mobilității teritoriale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă în vederea facilitării găsirii unui loc de muncă potrivit pentru persoana în cauză, diversificarea categoriilor de persoane care pot beneficia de servicii de reconversiune profesională, pregătire profesională și orientare profesională, prestarea serviciilor de consultanță psihologică persoanelor descurajate etc. Totodată, volumul serviciilor prestate crește din an în an.

În anul 2014, serviciul de ocupare a forței de muncă a înregistrat 42,2 mii persoane care s-au adresat la agențiile teritoriale pentru susținere la angajare, au fost înregistrate 41,5 mii de locuri vacante, au fost plasate în câmpul muncii 16,4 mii persoane (graficul 14). Se observă că numărul persoanelor care se adresează la agențiile teritoriale pentru angajare pe parcursul ultimilor ani devine tot mai mic, pe fundalul creșterii numărului locurilor de muncă vacante gestionate de către aceste agenții.

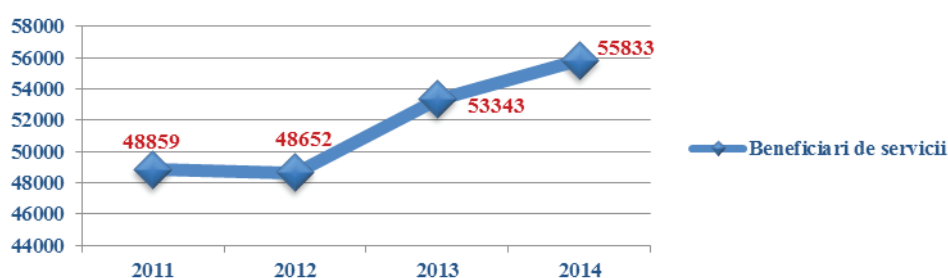
Totodată, numărul persoanelor care au apelat la serviciile de informare și consiliere profesională ale agențiilor este în creștere – de la 48859 persoane în 2011 până la 55833 persoane în 2014, ceea ce indică o creștere a credibilității instituției date în fața populației. (graficul 15).

Graficul 14. *Dinamica locurilor de muncă vacante înregistrate, a șomerilor înregistrați și plasați pe parcursul anilor 2009 – 2014*

Sursa: ANOFM

Graficul 15. *Dinamica serviciilor de informare și consiliere profesională*

Sursa: ANOFM

În general, trebuie menționat faptul că, indiferent de eforturile depuse de către Agenție în ceea ce privește diversificarea serviciilor de plasare în câmpul muncii, situația de pe piața muncii din Republica Moldova nu se îmbunătățește. În situația dată, soluția de depășire a crizei trebuie căutată în altă parte. Or, în situația în care populația aptă de muncă este mai mult tentată să presteze servicii de muncă peste hotare și nu pe piața muncii din Republica Moldova, trebuie evidențiați factorii care determină populația republicii să ia asemenea decizii.

Piața muncii, fiind o piață în formare, s-a confruntat mereu cu situații de criză care erau depășite prin lansarea diverselor strategii, atât de dezvoltare economică, sectoriale, cât și de ocupare a forței de muncă.

O astfel de strategie a fost cea lansată la 15 mai 2002, scopul căreia consta, în primul rând, în **asigurarea funcționalității pieței muncii**. Aceasta presupunea, în primul rând, crearea condițiilor favorabile de formare a unor comportamente ale cererii și a ofertei de muncă adecvate economiei de piață moderne. Mediul concurențial pe care se bazează economia de piață ar permite asigurarea unui nivel optim al ocupării, a creșterii durabile a productivității muncii și, prin urmare, a veniturilor salariale ale lucrătorilor, iar pe de altă parte, la valorificarea cât mai deplină a potențialului uman.

Cu toate că termenul de realizare a strategiei în cauză nu s-a finisat, în anul 2006 Republica Moldova s-a lansat în elaborarea unei noi strategii de ocupare a forței de muncă. Elaborarea unei noi strategii, mai perfecte și mai moderne, a fost determinată de noile obiective politice de integrare europeană pe care Republica Moldova s-a angajat să le realizeze. Acest fapt a determinat armonizarea cât mai completă a valorilor, principiilor și pârghiilor de intervenție a statului pe piața muncii cu cele europene.

În fond, strategia de ocupare a forței de muncă 2007-2015 a fost elaborată destul de profesionist, având în componența sa toate elementele necesare pe care trebuie să le aibă o strategie. Iar cele 11 linii directorii au fost formulate în corespundere cu necesitățile și realitățile pieței muncii din Republica Moldova din acea perioadă. Cu toate acestea, țintele de creștere a indicatorilor ocupaționali, pe departe, nu s-au realizat. Din contra, ei s-au înrăutățit.

Cu regret, Strategia nu a luat în calcul specificul conjuncturii economice a Republicii Moldova, precum și a valorilor populației care sunt departe de acel comportament economic rațional, adecvat unei economii de piață moderne.

Concluzii. Recomandări

Pe fundalul unei stabilizări economice, situația de pe piața muncii din Republica Moldova, atestă o diminuare continuă a principalilor indicatori ocupaționali, fapt ce poate avea repercusiuni negative asupra sistemului de securitate socială.

O situație mai dificilă se observă, în special, pentru populația tânără. În general, și salariații se confruntă cu mai multe probleme legate de numărul mare de locuri de muncă cu productivitate joasă și nivel de salarizare redus; extinderea sectorului informal; plata salariului „în plic”; etc.

Pe de altă parte, migrația internațională de muncă capătă proporții impunătoare care, de asemenea, generează costuri sociale enorme.

Evoluțiile negative de pe piața muncii au afectat și calitatea potențialului uman care, deseori, nu corespunde cu exigențele actuale ale pieței muncii, iar activitatea de formare profesională a cadrelor de diferite niveluri, precum și a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă nu este realizată eficient. Prin urmare, atât populația ocupată cât și cea șomeră devine necompetitivă.

În aceste condiții, serviciul public de ocupare a forței de muncă depune eforturi mari pentru a asigura o creștere pe cât posibilă a nivelului ocupării, precum și pentru a oferi o protecție socială adecvată persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, inclusiv și persoanelor defavorizate.

În scopul ameliorării situației de pe piața muncii sunt necesare următoarele:

- Promovarea unor politici economice capabile să creeze locuri de muncă competitive și atractive, fapt ce ar duce la creșterea nivelului ocupării, eradicarea șomajului de lungă durată, în special în rândul tinerilor, și din mediul rural;
- Implementarea pe scară largă a formelor flexibile de ocupare în scopul asigurării echilibrului pe piața muncii;
- Eficientizarea măsurilor de integrare pe piața muncii a persoanelor cu handicap și a persoanelor eliberate din penitenciare;
- Elaborarea anumitor măsuri de politici axate pe integrarea migranților pe piața muncii;
- Aplicarea unor măsuri de asigurare a durabilității veniturilor populației din mediul rural. Diversificarea domeniilor de activitate în localitățile rurale. Eficientizarea măsurilor de susținere a businessului mic în mediul rural;
- Stabilirea unei colaborări eficiente între Ministerul Educației și Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei în domeniul asigurării calității forței de muncă prin instituirea și asigurarea funcționării sistemului de orientare profesională și formare profesională continuă;
- Elaborarea și implementarea unui sistem eficient de educație și formare continuă în scopul menținerii și dezvoltării capitalului uman existent. Reajustarea structurii și conținutului programelor de studii liceale, secundare, profesionale și universitare în conformitate cu exigențele companiilor și ale pieței muncii.

Bibliografie

1. Nicolaas de Zwager, Ruslan Sintov, „Studiu de piață: Inovație în migrația circulară - Migrație și dezvoltare în Moldova”, Chișinău, IASCI 2014, p. 27.
2. Profilul migrațional extins al Republicii Moldova 2007-2012, OIM , Chișinău, 2013;
3. Integrarea migrației în strategiile de dezvoltare. Ghid pentru factori de decizie și specialiști, OIM, Chișinău, 2013
4. Valeriu Prohnițchi, Adrian Lupușor „Opțiuni privind valorificarea remitențelor și economiilor emigranților pentru dezvoltarea Republicii Moldova”, Chișinău UNDP, 2013.
5. CBS-AXA, „Raport despre fenomenul migrației a forței de muncă peste hotare”, 2009
6. Cheianu-Andrei Diana, „Migrația cadrelor didactice din Republica Moldova: brain gain sau brain waste?”, în IDIS Viitorul „Monitorul Social”, nr. 15, 2012;
7. Luecke Matthias, Mahmoud Toman Omar, and Steinmayr Andreas, „Labour Migration and Remittances in Republica Moldova: is the boom over? Trends and Preliminary Findings from the IOM/CBS-AXA Panel Household Survey 2006-2008”, IOM, 2009;
8. Poulain Michel, Herm Anne, Vremis Maria, Craievschi-Toarta Viorica, „Data Assessment Report for the Republic of Republica Moldovain the Field of Migration”, IOM, 2011;
9. Integrarea migrației în strategiile de dezvoltare. Ghid pentru factori de decizie și specialiști, OIM, Chișinău, 2013;
10. Profilul migrațional extins al Republicii Moldova 2007-2012, OIM , Chișinău, 2013;
11. Corner Gender Perspective on Migration and Development Policy and Planning FINAL 10 JUN 2013;
12. Raportul social anual 2013, Chișinău, Ministerul Muncii Protecției Sociale și familiei, 2014.
13. Planul Național de Dezvoltare 2008-2011. Document de Strategie (proiect) Guvernul Republicii Moldova, Chișinău, 2007.
14. Forța de muncă în Republica Moldova, ocupare și șomaj, 2014. Ancheta Forței de Muncă,- Biroul Național de statistică, Chișinău 2007.
15. Strategia Națională Privind Politicile de Ocupare a Forței de Muncă pe anii 2007-2015,- Monitorul Oficial nr.82-85/660 din 15.06.2007
16. Strategia „Moldova 2020
17. Raport de activitate 2014, ANOFM
18. Ion Dona „Economie rurală”, Editura Economica, B., 2000.

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranziției spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

